

MAI PUTEM TRĂI FRUMOS?

- Pledoarie pentru o viață morală curată -

Cuvânt înainte

“Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății” (1 Petru 2,16)

Fărădelegi s-au comis mereu, de la Adam încoace. Se pare însă că astăzi se întrece măsura. Se păcătuia și în societățile tradiționale, dar „mai cu perdea”. Oamenii erau conștienți că greșesc. Opinia publică sancționa abaterile de la viața normală.

Din nefericire, se pare că astăzi nu se mai face deosebire între bine și rău. A avea relații extraconjugale, a trăi în uniune consensuală, a întemeia un cuplu cu o persoană de același sex, și ce să mai vorbim de comuniunea trupestă înainte de căsătorie cu diverse persoane, devin lucruri normale pentru o lume anormală.

Setea de a poseda, de a aduna averi cu orice mijloace, de a face afaceri necinstite, de a vedea în toți și în toate mijloace care-ți pot satisface pofta ta destrăbălată sunt socotite certitudini firești pentru o lume nefirească.

Proorocul Isaia a scris și pentru astăzi, ca și pentru vremea lui: *“Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău; care numesc lumina întuneric și întunericul lumină; care socotesc amarul dulce și dulcele amar!”* (Isaia 5,20).

Priveliștea societății de consum o putem foarte bine desluși în icoana apocaliptică a Romei, în care se vindeau: *“marfă de aur și de argint, pietre prețioase și mărgăritare, vison și porfiră, mătase și stofă stacojie, tot felul de lemn bine mirositor și tot felul de lucruri de fildeș, de lemn de mare preț și marfă de aramă și de fier și de marmură, și scorțișoară și balsam și mirodenii și mir și tămâie și vin și untdelemn și făină de grâu curat, și grâu, vite și oi și cai și căruțe, și trupuri și suflete de oameni”* (Apocalipsa 18, 12-13).

În România, când era pe cale să se legifereze „normalitatea” vieții trupesti anormale, comunitatea eclesială a protestat la început dar, pe măsură ce presiunile Comunității Europene în acest sens erau tot mai mari, protestul a devenit tot mai slab și s-a finalizat cu tăcerea. Oare se va întâmpla același lucru și acum, în 2003, când e pe cale să se legifereze prostituția? Adică să fie legalizată vinderea de *“trupuri și suflete de oameni”*?

Glasul profetic al Avvei Pamvo, trăitor în primele veacuri creștine dar referindu-se la vremurile noastre spune: *“Episcopii în zilele acelea se vor sfii de fețele celor puternici ... Va intra încă și în norod necredință, curvie, urâciune, vrajbă, zavistie, întărâtări, furțișaguri și beție”*.¹

Idea o regăsim în actualitate, expusă cu sarcasm amar, la Ernest Bernea: *“Omul «civilizat» este în genere înclinat să trăiască mai mult prezentul... să-l trăiască prin toate simțurile trupului, atât de rafinate de civilizația aceasta de*

¹ Pentru Avva Pamvo, *Pateric*, Alba Iulia, 1990, p. 193

*care suntem atât de mândri. A mânca bine, a îndrăgi femei frumoase, a fura și exploata pe cei slabi, a dormi în lena unui trup obosit de senzații tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel un adevărat dumnezeu făcător de minuni, iată expresia unei vieți pentru care a trudit o lume întregă de milenii”.*² Dacă adăugăm și drogurile, moartea albă care seceră mii de vieți, tabloul dezolant al lumii noastre este complet. Trebuie spus răspicat că și SIDA este o catastrofă cauzată de viața sexuală nefirească și dezordonată, adică este o muștrare îngăduită de Dumnezeu pentru aberațiile omenești.

N-aș vrea totuși să se creadă că viața contemporană o consider numai ca o băltoacă mizerabilă. N-aș vrea să fiu socotit drept un pesimist ce vede totul în negru. Lumea a fost zidită de Dumnezeu și își are frumusețile ei. Omul este icoana lui Hristos și-și are demnitatea lui.

În acest sens cu cuvios contemporan se folosește de o parabolă: “*Dacă vei întreba o muscă:*

- *Sunt flori în locul acesta? Ea îți va răspunde:*

- *Nu știi. Ci știi numai că acolo jos, în groapă, sunt cutii de conserve, gunoaie, necurății. Și îți va înșira toate murdăriile pe care a stat. Dar dacă vei întreba o albină:*

- *Ai văzut vreo necurăție în locul acesta? Ea îți va răspunde:*

- *Necurăție? Nu, nu am văzut nicăieri. Aici locul este plin de flori bine miroitoare. Și îți va enumera o grămadă de flori de grădină și sălbatice.*

- *Vezi, musca știe numai unde există gunoaie, în timp ce albina știe că acolo este un crin, mai departe o zambilă ...”.*³

Pledoaria pe care eu doresc să o fac în această carte este să nu ne oprim la gunoaie, ci să căutăm florile. Să nu ne mulțumim a trăi în mocirla puturoasă a băltoacelor ci să aspirăm înspre înălțimi.

Lucrul acesta cere un anume eroism. Episcopul Ioan Suciu, mort în închisoarea de la Sighet, zicea: “*Aș vrea să prefac toată colbăria de stele în limbi de foc, întreg nisipul argintiu al mării în guri ce țipă și toate rănile omenești în buze care glăsuiesc, căci vreau să strig cu iureș de clopot furios, să dau alarma în străfundurile sufletului tău, să izbesc furios în pereții de nepăsare, în învelișul de comoditate în care ți-ai învăluit viața tinereții tale: ieși din scutece și te aliniază bărbătește chemării de a trăi eroic”.*⁴

Pentru a trăi frumos întâi de toate trebuie să gândim frumos. Trebuie să gândim frumos pentru că toate faptele își au izvorul în cugetare. Un om cu idei frumoase și sănătoase va acționa corect. Și să nu uităm o afirmație străveche: *ideile sunt cele care conduc lumea.*

² Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, Editura Anastasia, București, 1995, p. 15

³ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești*, Editura Evangelismos, București, 2003, p. 27

⁴ †Ioan Suciu, *Eroism*, Editura „Reîntregirea”, Alba Iulia, 2002, p. 5

1. Acțiunile bune sau rele se sprijină pe cugetare

Dorințele noastre nobile sau ticăloase, statornicite întâi în gând și apoi puse în practică, își au izvorul în cugetare. *“Puterii de cugetare, spune Sfântul Ioan Damaschin, îi aparțin judecățile, sentimentele, impulsurile spre acțiune, aversiunile și evităările acțiunii. În chip special îi aparțin înțelegerea celor spirituale, virtuțile, științele, principiile artelor, puterea de deliberare și puterea de alege”*.⁵

Când este vorba de un lucru rău, la care cugetăm, până când n-am consimțit cu gândul să-l facem, nu este păcat. Cât timp ne luptăm, nu păcătuim. Când în minte am plecat steagul începe păcatul. În minte cugetăm la un anume lucru, bun sau rău, pe care îl voim. *“După voință vine cercetarea și gândirea. Și după acestea, dacă lucrul este în puterea noastră, urmează sfatul (δουλη) adică deliberarea (δουλευτις). Deliberarea este o dorință examinatoare a acelor care sunt în puterea noastră de a le săvârși. Căci deliberăm dacă trebuie să ne apucăm de un lucru sau nu. Apoi judecăm ceea ce este mai bine; această operație se numește judecată (κριτις). Apoi suntem dispuși și iubim ceea ce a fost judecat pe temeiul deliberării; această operație se numește opinie (γνωμη) ... Apoi după dispoziție urmează preferința, adică alegerea ... din două lucruri, care stau în față ... Apoi ne pornim spre față”*.⁶

Mici sau mari, bune sau rele, acțiunile își au izvorul în cugetare. Dacă ieși din acest cadru rătăcești.

Faptele noastre, mai mult sau mai puțin gândite, ies dintr-o cugetare și tind spre o altă cugetare. Pleacă de la un principiu și merg către o țintă. Știm motivul pentru care acționăm și scopul pe care-l urmărim. Acțiunile noastre pleacă de la o cugetare pentru a ajunge la cugetare.

Nu orice cugetare însă se încununează cu o realizare. Sunt și semințe care nu vor rodi niciodată. Nu toți oamenii de cugetare sunt și oameni de acțiune. Știința nu-i conștiință. Știința și viața duhovnicească nu sunt pe același plan. Între adevărul speculativ și domeniul practic este un șanț pe care mulți nu-l trec. Acest lucru se poate întâmpla cu unii filosofi sau chiar teologi. Ei văd drumul, dar nu o iau pe el. Adevărul este pentru ei o lumină clară, dar fără căldură. În viața duhovnicească cel mai umil muritor poate trece înaintea celui mai ilustru doctor în teologie.

În acest sens se întreabă retoric Toma de Kempis: *“Ce-ți folosește să rostești cuvinte înalte despre Sfânta Treime, dacă ești lipsit de smerenie și astfel*

⁵ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Editura „Scripta”, București, 1993, p. 78

⁶ *Ibidem*, p. 82

*nu ești pe placul Treimii Sfinte? Cu adevărat, cuvintele înalte nu fac pe cineva sfânt și drept, ci o viață curată îl face scump înaintea lui Dumnezeu”.*⁷

Gândurile rele, ce apar în cugetul nostru, vin de la diavolul sau de la firea noastră păcătoasă. *“Toate gândurile diavolești furișează în suflet chipurile lucrurilor sensibile, care, punându-și întipărirea în minte, o fac să poarte în ea formele acelor lucruri. Deci de la însuși lucrul care se deapănă în minte poți cunoaște care drac s-a apropiat de tine”.*⁸

În același timp, gândurile pot fi provocate de mediul în care trăim sau de circumstanțele în care ne complăcem. Din lumea înconjurătoare înmagazinăm în minte imagini și senzații. Iar apoi sufletul, care are facultatea imaginației, va lucra cu ele. *“Imaginația lucrează prin organele simțurilor și se numește și percepție”* spune Sfântul Ioan Damaschinul.⁹

*“Simțirea este o facultate a sufletului care percepe sau cunoaște lucrurile materiale”.*¹⁰ Literatura duhovnicească face amintire de cele cinci simțuri: văzul, auzul, mirosul, gustul și pipăitul. Cu ajutorul simțurilor, sufletul percepe cele de dinafară. Simțurile lăsate nepăzite pot înmagazina în minte tot felul de **gunoaie**.

Cel mai agresat, acum la începutul mileniului trei, este văzul. Televizorul, și, mai ales, Internetul ne pot furniza informații importante pentru viața noastră spirituală dar, în același timp, pot face o lucrare catastrofală. Nu în zadar spunea Sfântul Siluan Athonitul că *“împreună cu gândurile rele pătrunde în noi puterea vrăjmașului”.*¹¹ Cei mai vulnerabili acestei agresiuni sunt tinerii. Ceea ce văd la televizor sau la Internet, unii dintre ei, sunt ispitiți să pună în practică. Și atunci, toată munca de educare și formare duhovnicească făcută de familie, de Biserică și de școală este subminată. Dacă personajele principale din filme se droghează, beau și desfrânează, de ce n-ar face același lucru și tinerii noștri? În sufletul tânărului este prezent Dumnezeu însă mediul îl determină să trăiască o adevărată schizofrenie. Vă dau un banal exemplu în acest sens. În apropierea Arhiepiscopiei este Centrul Militar. Acolo, uneori, se face discotecă. Târziu în noapte, tineri sănătoși și frumoși ies de acolo. Din păcate vorbesc tare și obscen. Însă când sosesc în fața catedralei își fac cruce, închinându-se evlavios. Ce poți spune în fața acestei realități? **Cine-i de vină față de această personalitate dublă?**

Și gândurile bune, sugerate de sus sau proprii nouă, se pot concretiza în acțiuni. Pe lângă inteligență însă e nevoie de sensibilitate și de voință. Iar, pe deasupra, este absolută nevoie de harul lui Dumnezeu. *“Fără Mine, spune Mântuitorul, nu puteți face nimic”* (Ioan 15,5).

Am zis că omul are, pe lângă inteligență, sensibilitate și voință. Aceste trei facultăți ale sufletului nu locuiesc în compartimente absolut separate. Între ele

⁷ Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, Timișoara, 1991, p. 13

⁸ Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, Filocalia 1, Editura „Harisma”, București, 1993, p. 74

⁹ *Op. cit.*, p. 76

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura „Deisis”, Alba Iulia, 1994, p. 200

sunt uși de comunicare. Când aceste uși se deschid, facultățile sufletului lucrează împreună și stabilesc echilibrul și armonia. Dacă ideea apărută în minte nu-i eficace prin ea însăși, ea devine eficace cu ajutorul sensibilității, a pasiunii și a voinței.

Ideea apărută în gând deșteaptă sentimentul sau pofta, concretizându-se într-o dorință puternică care cheamă voința. Sau, invers, voința face apel la rațiune și la sentiment pentru a le face să tindă la acțiune. Astfel încât se poate spune că, în faptă, intervenția voinței este deosebită. Pentru a ajunge de la idee la faptă este nevoie de concursul voinței.

Orice idee este, cel puțin, sămânța posibilă a unei fapte. Ideile care sunt îmbrățișate de sensibilitate și de voință devin cu siguranță faptă. Fapta pornește de la idee pentru a merge la cugetare.

Ideea poate fi sugerată de diavolul. Zice Evagrie Ponticul că *“de la însuși lucrul care se deapănă în minte poți cunoaște care drac s-a apropiat de tine. De pildă dacă în cugetul meu se înfățișează chipul omului care m-a păgubit, sau m-a necinstit, el dă pe față gândul ținerii de minte a răului, furișat în mine. Dacă iarăși se învârte în minte gândul la bani sau la slavă, dintr-asta se va cunoaște duhul care ne necăjește”*.¹²

De fapt, gândurile vin din trei părți: de la om, de la Dumnezeu și de la diavol. *“Între gândurile îngerești, omenești și de la draci este această deosebire: întâi gândurile îngerești cercetează cu de-amănuntul firea lucrurilor și urmăresc înțelesurile și rosturile lor duhovnicești, de pildă: de ce a fost făcut aurul ... de ce trebuie multă osteneală și trudă până să fie aflat... ca apoi să fie dat meșterilor pentru a face sfeșnicul, cădelnița și vasele de aur... Dar gândul drăcesc nu le știe și nu le cunoaște pe acestea, ci furișează numai plăcerea câștigării aurului fără rușine și zugrăvește desfătarea și slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupă nici cu dobândirea aurului și nu cercetează nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pământ, ci aduce numai în minte forma simplă a aurului, despărțită de patimă și lăcomie”*.¹³

Se vede bine că întotdeauna gândul sugerat de către Dumnezeu, prin îngeri, este bun. Cel sugerat de draci este rău. Iar gândul omului este neutru și poate deveni bun sau rău, depinde ce sugestie primește. Logica folosită de Evagrie în cazul aurului e valabilă în toate acțiunile omenești.

Între gânduri e mare luptă. Unele gânduri bune pot deveni rele și unele gânduri rele pot deveni bune. *“Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Și anume taie cele rele pe cele bune; dar și cele rele se taie de către cele bune ... Am gândul de a primi pe străini și-l am într-adevăr pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie și furișează în suflet gândul de a primi pe străini pentru slavă. Sau am de gând să primesc pe străini ca să fiu văzut de oameni; dar dacă vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rău, îndreptând către Domnul virtutea noastră și silindu-ne să nu facem aceasta pentru laudă de la oameni”*.¹⁴

¹² *Ibidem*

¹³ Evagrie Monahul, *Despre visuri*, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 54

¹⁴ *Ibidem*, p. 53

Pentru a cugeta frumos, sau pentru a tămădui cugetarea de gânduri păcătoase, rețeta ne este dată tot de Evagrie Monahul. Ziceam că ideea pentru a se pune în practică trebuie să se înfrățească cu sentimentul și cu voința. În cazul păcatelor, sentimentul devine poftă și voința mânie. *“Nu va putea alunga de la sine amintirile păcătoase omul care n-a purtat grijă de poftă și de mânie, pe una stingând-o cu postiri, cu privegheri și cu culcatul pe jos; iar pe cealaltă îmblânzind-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău și cu milostenii”*.¹⁵

Hierotheos Vlachos, citându-l pe Sfântul Maxim Mărturisitorul, spune că mintea hrănește sufletul și este cea care determină desfășurarea întregii vieți omenești.¹⁶ *“Mintea noastră este la mijloc între două ființe, care își lucrează fiecare cele proprii, una virtutea, cealaltă răutatea; adică între înger și drac. Dar ea are libertatea și puterea să urmeze sau să se împotrivescă cui vrea”*.

Mintea răvășește sufletul și-l dezbină. Ocupându-se cu insistență de o patimă va îndrepta sentimentul și voința în direcția respectivă. Spune tot Evagrie Monahul: *“Ce vreau dracii să lucreze în noi? Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de arginți, mânia, ținerea de minte a răului și celelalte patimi, ca îngroșându-se mintea prin ele, să nu se poată ruga cum trebuie. Căci stăruindu-se patimile părții neraționale, nu o lasă să se miște cu bună judecată”*.¹⁷

Mintea insistă asupra unei patimi fiind stârnită de simțuri, mai ales de văz. În acest sens aminteam televizorul; mai nou Internetul oferă o gamă inimaginabilă de priveliști păcătoase. Curiozitatea, la început stârnită de diavolul, îl face în timp pe om dependent de o lume imaginară a păcatului și-l înstrăinează de viața reală.

Sunt tineri, și nu numai, care pierd nopți întregi, hrănindu-și imaginația păcătoasă, în fața calculatorului. Lucruri ce nu le-au trecut vreodată prin minte le sunt sugerate de către site-urile alcătuite de oameni ajunși și ei robi acelorași patimi. *“Toate gândurile necurate, stăruind în noi, din pricina patimilor, spune Evagrie, duc mintea la stricăciune și pieire. Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruiește din pricina lăcomiei, iar înțelesurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre”*.¹⁸

Dar mintea poate și întări sufletul în bine. În acest sens Evagrie Monahul zice: *“Când mintea ta cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile, care vin din simțire, din*

¹⁵ Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 49

¹⁶ Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia Ortodoxă*, Editura „Învierea”, Timișoara, 1998, p. 147

¹⁷ *Cuvânt despre rugăciune*, 50, Filocalia 1, Sibiu, 1947, p. 80

¹⁸ *Ibidem*, p. 66

amintire, sau din starea umorală..., umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii".¹⁹

Când omul are o disciplină a gândurilor reface legătura cu Dumnezeu, prin rugăciune, intră în comuniune cu semenii și dobândește o stare sufletească pozitivă. În această situație *"omul scapă de dușmanii propășirii lui când își alungă gândurile rele. Și nici nu-i greu să-ți gonești din spirit gândurile otrăvitoare. Nu-i de făcut altceva decât să pui gândul opus în locul celui producător de panică. Gândurile de milostenie, de dragoste, ucid repede pe cele de răzbunare sau de ură"*.²⁰ Sau, cum zice Evagrie Ponticul, gândurile se taie unele pe altele.

Cum am afirmat la început, acțiunile bune sau rele se întemeiază pe cugetare. În cele mai dificile situații, omul care cugetă corect și duhovnicește este stăpân pe situație. *"Cunosc persoane care au pierdut și familie, și avere, și situație, și reputație, pe nedrept, și totuși nimeni n-a auzit o plângere din gura lor și n-a putut să observe o slăbiciune în viața lor, deoarece au învățat bine știința gândirii juste, prin care se alungă din spirit tot ceea ce pricinuieste durere sau necaz"*.²¹

Un om ce gândește creștinește și are sentimente bune față de cei din jur va fi tratat cu aceeași monedă. *"Ca să ai prieteni, trebuie să-i iubești. Ca să fii iubit, iubește. Chiar și animalele sălbatice răspund gândirii ce le-o inducem. Îmblânzitorul stăpânește mai bine fiara prin bunătate și dragoste, decât prin răutate și puteri fizice"*.²²

Când mintea se apleacă spre vreun gând pătimăș, sufletul se dezbină, spune Nichita Stihatul.²³ Rezultatul este că atunci când stăruie asupra gândului pătimăș, sentimentul și voința se îndreaptă în acea direcție. Și invers, când mintea stăruie asupra unui gând bun, sentimentul și voința se îndreaptă către acela.

Asceza ortodoxă acordă o deosebită atenție disciplinei gândului, pazei gândului, știind că atunci când mintea este robită de contemplarea bunurilor materiale și a desfătărilor trupești se îmbolnăvește. Iar boala minții se transmite asupra tuturor puterilor sufletești, respectiv asupra sentimentului și voinței. *"După omul cel lăuntric, spune Sfântul Pavel, mă bucur de legea lui Dumnezeu; Dar văd în mădularele mele o altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele. Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?"* (Romani 7, 22-24).

Mișcarea minții poate fi, conform Sfântului Grigorie de Nyssa²⁴, după fire, mai presus de fire și împotriva firii. Liberă fiind, mintea se mișcă cum dorește.

¹⁹ Idem, 61

²⁰ Swett Orison Marden, *Minunile gândului*, Editura „Reîntregirea”, Alba Iulia, 2001, p. 118

²¹ *Ibidem*, p. 102

²² *Ibidem*, p. 104

²³ cf. Hierotheos Vlachos, *op.cit.*, p. 147

²⁴ cf. Hierotheos Vlachos, *op.cit.*, p. 148

Ea se modifică în funcție de impresiile ce-i vin de dinafară prin simțuri. Iar simțurile sunt influențate de mediul în care se complăce omul, de ce vede, de ce aude, de ce pipăie și de ce gustă. Oamenii își îndreaptă mintea fie către păcatele lor, fie către Dumnezeu, fie către oameni.

Observând acest rol important al gândirii stăruim pentru o bună lectură, pentru rugăciunea zilnică, pentru post, pentru spovedanie și pentru participarea la Sfânta Liturghie. Lectura spirituală ne limpezește gândurile, rugăciunea ni le hrănește. După cum pâinea este hrană trupului, spune Evagrie Ponticul, rugăciunea este hrana minții. Când mintea se mișcă către Dumnezeu și se unește cu El este sănătoasă și plină de viață.

La efortul nostru de a ne păzi gândurile, evitând imaginile păcătoase și locurile care ne facilitează căderea, este absolută nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Și acesta vine prin taina spovedaniei și mai ales prin Sfânta Împărtășanie.

Ajutorul lui Dumnezeu vine când cultivăm și noi gândurile bune. Gândurile bune *“trebuie să le cultivi. Să te urmărești pe tine însuși, să te cercetezi și, atunci când vrăjmașul îți aduce gânduri rele, să încerci să le alungi și să le înlocuiești cu gânduri bune. Când te vei nevoi așa, se va cultiva intenția ta și va deveni bună. Și atunci Dumnezeu, văzând intenția ta cea bună, se va milostivi și te va ajuta”*.²⁵

Gândurile bune, rod al unei cugetări binecuvântate de harul dumnezeiesc, antrenând simțirea și voința, se vor concretiza în lucrări pozitive pe toate planurile.

²⁵ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Nevoință duhovnicească*, Editura „Evanghelismos”, București, 2003, p. 62

2. Cugetarea corectă se întemeiază pe doctrina ortodoxă

Acțiunile noastre bune sau rele se sprijină pe cugetare, pe felul în care gândim. Iar o cugetare corectă se sprijină pe o învățatură de credință adevărată, dreaptă.

De fapt Creștinismul nu-i o teorie, nu-i numai o doctrină sau o speculație filozofică, ci *este un mod de viață, întrupat prin fapte*. După cum îi arată și numele, Creștinismul este religia întemeiată de Hristos. Or, Hristos spune răspicat: *“Eu am venit ca viață să aibă și din belșug să aibă”* (Ioan 10,10).

Totuși modul de viață creștin se întemeiază pe o doctrină, pe o învățatură de credință, pe o dogmă. Creștinismul este *“duh și viață”* (Ioan 6, 63). Mai întâi duh și apoi viață. Înainte de a lucra și de da norme de acțiune Iisus a propovăduit.

În religia Sa norma de viațuire se întemeiază pe dogmă, pe învățătura de credință. Într-adevăr, care este obiectul predicării Sale? Existența Tatălui, cu care El este de o ființă; persoana și misiunea Duhului Sfânt; întemeierea Bisericii prin jertfa Sa și prin pogorârea Duhului Sfânt, care este *“o viață cu Hristos și în Hristos condusă de Duhul Sfânt”*²⁶; misiunea Bisericii de a propovădui adevărul, de a administra Sfintele Taine și de a conduce omenirea înspre mântuire; libertatea omului de a primi învățătura Sa și de a o pune în practică; dar și faptul că în final pentru toate se va da socoteală.

Dogma (δόγμα), avându-și izvorul în cuvântul Mântuitorului, este un adevăr indiscutabil. În *Faptele Apostolilor*, dogmele sunt “hotărârile” luate de apostolii și bătrânii din Ierusalim (Fapte 16, 4). Pentru Părinți, dogmele exprimă învățătura Domnului și a apostolilor. Biserica, fiind *“stâlp și temelie a adevărului”* (1 Timotei 3, 15), mărturisește dogmele și ne încredințează că sunt revelate, de unde și numele de “dogmele Bisericii”. Dogmele sunt adevăruri cu o valoare absolută, ele sunt elementele și normative ale credinței.²⁷

În ordinea logică, ca și în ordinea practică, dogma precede morala. Ortodoxia atrage după ea ortopraxia. Existența lui Dumnezeu, nemurirea sufletului, păcatul strămoșesc, dumnezeirea Domnului Iisus Hristos, Care a venit să-l restaureze și să-l mântuiască pe om, dau temei unui mod de viață creștin.

Când un misionar predică pentru prima dată într-un mediu necreștin, el începe prin a îndrepta ideea pe care aceștia o au despre Dumnezeu, le vorbește despre nemurire, li-L descoperă pe Domnul Iisus Hristos. De-abia apoi le amintește regulile de viață pe care Dumnezeu le-a așezat în sufletul fiecărui om prin legea morală naturală și îi învață percepțiile unice date de Domnul Hristos.

Într-o lume care se secularizează este nevoie să reamintim faptul că schimbarea profundă a omenirii a făcut-o Hristos. Europeanii, și nu numai,

²⁶ Sergiu Bulgakoff, *Ortodoxia*, Sibiu, 1933, p.1

²⁷ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, București, 1996, p.189

trebuie să-și aducă aminte că civilizația cu care se laudă are temelii creștine. Dacă mulți oameni contemporani nouă sunt tributari trupului și banului, uitând de Hristos și de Biserică, totuși nu pot face abstracție de El: *“Amintirea lui e vie, pretutindeni. Pe zidurile bisericilor și în școli, pe vârful clopotnițelor și al munților, pe troițele drumurilor, la căpătâiul patului și pe morminte, milioane de cruci amintesc de moartea Răstignitorului. Distrugeți frescele bisericilor, luați icoanele din altare și de prin case: viața lui Hristos umple muzeele și pinacotecile. Puneți pe foc liturghierele, ceasloavele și cărțile de rugăciune: îi veți descoperi numele și cuvintele în toate cărțile literaturilor. Chiar și cei care-L blestemă nu fac decât să mărturisească, fără voie, prezența Lui”*.²⁸

El a schimbat modul de a gândi al omenirii, iar această schimbare s-a răsfrânt într-un alt mod de a trăi. Statul antic, anterior lui Hristos, ignora destinul omului. Doar statul conta, statul-dumnezeu, statul atotputernic. Statul nu recunoștea omului nici libertatea, nici conștiința, nici răspunderea, nici valoarea eternă. Era domnia sclaviei. Chiar și omul liber era făcut pentru stat. O rotiță în mașina statului fără inițiativă și fără perspectivă.

S-a întrupat Hristos, a întemeiat Biserica, *“unirea a tot ce există, sau e destinată să cuprindă tot ce există: Dumnezeu și creație”*.²⁹ Biserica este o societate destinată de Stat, având ființa sa, doctrina sa, mijloacele sale, căpeteniile sale. Nu potrivnică statului, dar independentă de el. Nu în discuție cu statul, dar cu menirea ei supranaturală. *“Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu”*, spune Domnul Hristos (Matei 22, 21). Acesta-i modul în care va conlucra Biserica cu statul, numit în răsărit “simfonie bizantină”, și va transforma societatea.

Societatea s-a transformat în măsura în care doctrina creștină a penetrat-o și, în mod logic, a dat naștere la o viață nouă, la o morală nouă. *“Un popor, ca și orice om în parte, spunea Simion Mehedinți, atâta prețuiește cât a înțeles din Evanghelie și cât poate să urmeze învățaturii lui Iisus”*.³⁰

Uimirea mare este că bătrâna noastră Europă, acum când se conturează ca o comunitate ce tinde să-i cuprindă pe toți copiii ei, cu încăpățănare se împotrivesc la a-i recunoaște creștinismului meritele pe care le are. Cu toate insistențele făcute de către capii Bisericii, se ezită precizarea în constituția europeană a faptului că moștenirea creștină îi este specifică.

Această atitudine practică își are rădăcinile în modul defectuos de a gândi. Tendința *new age*-istă de a amesteca toate doctrinele religioase, de a face din ele un **ghiveci**, de a le socoti pe toate bune, are urmări catastrofale. Domnul Hristos spune clar: *“Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”* (Ioan 14, 6). NU există două adevăruri. Adevărul este unic: cel propovăduit de Hristos.

Interesant este că cei ce încearcă această globalizare religioasă, necunoscându-L pe Hristos, se afișează ca promotori de activități pacifiste, ecologiste și umanitare. Cât, și în ce mod reușesc se poate constata.

²⁸ Ilarion V.Felea, *Religia Iubirii*, Editura “Diecezana”, Arad, 1946, p.390

²⁹ Pr.Prof.Dr.Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 2, București, 1978, p.208

³⁰ *Creștinismul Românesc*, Fundația Anastasia, București, 1995, p.23

Numai Duhul Sfânt poate aduce “*viața în comuniune, căci Duhul Sfânt este Duhul Adevărului, Duhul comuniunii, trimis să lumineze cele întunecate și să adune pe cele risipite. Legământul nou, pecetluit de Iisus Hristos pe cruce, este realizat și manifestat în istorie prin constituirea primei comunități creștine, care e numită «poporul», sfinții «Trupul lui Hristos». Or, Duhul este cel care adună mădularele într-o unitate...*”³¹. Comunitatea europeană fără Hristos și fără Duhul ar fi artificială.

Europenii trebuie să-și aprofundeze doctrina creștină pentru a putea, apoi, trăi frumos. În ortodoxie dogma, doctrina credinței, se păstrează în integritatea ei. Implicit morala, în integritatea ei, se bazează pe această doctrină. Modul de viață creștin, bazat pe doctrina dreaptă, este sublim și admirat chiar de vrăjmașii dogmei ortodoxe.

Prin ce este sublimă morala creștină ortodoxă? Prin doctrina pe care se întemeiază. Și în ce constă fondul dogmei ortodoxe dacă nu în divinitatea Domnului Hristos? Toate celelalte sisteme morale îi sunt inferioare. Sunt vane încercările întreprinse de filozofi, sociologi, psihologi, antropologi, politicieni de a minimaliza frumusețea absolută a vieții căreia îi este model Teslarul din Nazaret, Fiul Fecioarei Maria, conceput de la Duhul Sfânt. Nimeni nu poate spune ca și El: “*Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor noastre*” (Matei 11, 29).

Iisus fiind Dumnezeu, toți oamenii – frații Lui fiind – sunt candidați la îndumnezeire. Toți oamenii, rătașiți de la cale din pricina păcatului, dobândesc înfierea. “*Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea... Astfel, dar, nu mai ești rob, ci fiu; iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos*” (Galateni 4, 4-7).

Iisus fiind Dumnezeu pământul este frumos, munca este nobilă, viața are un sens, răul e învins, teama este izgonită, moartea este biruită de viață.

Iisus fiind Dumnezeu L-a trimis în lume pe Duhul, Duhul sfințeniei, duhul vieții frumoase și morale. Omul conlucrând cu Duhul poate pași din treaptă în treaptă până “*la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos*” (Efeseni 4, 13).

Din nefericire se uită că Hristos este singura soluție. În numele multiculturalismului, din cauza relativismului dogmatic, se pun pe același plan toate doctrinele religioase. Se ajunge la un sincretism păgubos. Viața spirituală este socotită o problemă particulară, iar Hristos este exclus din demersurile publice și oficiale. Spiritul new-ageist “*pătrunde peste tot, într-o manieră insesizabilă... New-age este un fel de căutare spirituală pentru cei care și-au pierdut rădăcinile creștine în Biserică*”³².

Relativizând doctrina creștină, prin reluarea în serios a cuvântului Mântuitorului, unele comunități creștine pot ajunge la aberații: legalizează căsătoria între persoane de același sex, sunt de acord cu concubinajul,

³¹ Ion Bria, *Globalizare și Pneumatologie*, în volumul “Biserica în era globalizării”, Alba Iulia, 2003, p.159

³² *Celălalt Noica*, Anastasia, 2002, p.168

argumentează contracepția și avortul, hirotonesc femeii preoți și episcopi etc. Toate acestea, pentru că vor să coboare învățătura lui Hristos la măsura omului păcătos, în loc de a-l ridica pe om la modul de a gândi al lui Hristos.

Cei mai agresați de acest mod de a gândi sunt tinerii. Neavând un ghid spiritual limpede, o normă sigură de viață, libertatea pe care le-a dat-o Dumnezeu o transformă în libertinaj. Sfântul Petru ne previne asupra acestui mod de a trăi: *“Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu”* (1 Petru 2, 16).

Se gândește rău, și implicit se acționează rău, în privința mai multor situații, din care alege următoarele: prietenia și căsătoria; nașterea de prunci și planingul familial; pierderea voită a sarcinii și eutanasia; relații nefirești dintre oameni; pâinea cea de toate zilele și iubirea de avere.

3. Prietenia și căsătoria

Zi de zi întâlnim în cale tineri, băieți și fete, plini de viață. Se manifestă fiecare în funcție de temperamentul și manierele pe care a reușit să și le însușească. Oricum s-ar manifesta îi privim cu drag și cu nădejde.

Ne gândim cum în urmă, când eram de vârsta lor și, la terminarea liceului, le lăsam prietenilor scrise pe îndătinata amintire cu promoția din care făceam parte, câteva versuri: *“Născut dintr-un crâmpei de soare,/ Și o fărâmă de pământ,/ Firul curat, gingaș și sfânt,/ Îmbobocește și dă-n floare”*.

Timpul a trecut, modul nostru de a privi lucrurile ar putea părea anacronic, dar ființa omenească a rămas aceeași. Mai mult, Dumnezeu a rămas Același: *“Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este același”* (Evrei 13, 8).

Și pe vremea aceea între băieți și fete erau prietenii. Dragostea este o virtute ce descinde din Dumnezeu. Dar nu se mergea atât de departe ca acum. De exemplu, azi un lucru de neînțeles, câteva colege ce stăteau în gazdă, pentru că au îngăduit ca prietenii lor să întârzie prea mult seara la ele, au fost eliminate pe o săptămână din liceu. La fel și băieții. Din internat se ieșea o dată pe săptămână, joia, două ceasuri. Nu-i așa că acest lucru astăzi se pare ciudat? Și nu uitați: școala era laică, nu teologică.

Astăzi nu mai este o ciudățenie dacă profesorii îi întâlnesc pe tineri îmbrățișați pe coridoarele liceului, nu mai vorbesc de cele ale facultăților. Pe atunci la baluri, pentru că nu erau discoteci, fetele erau însoțite de mame sau de frați. Cum ar arăta astăzi părinții stând pe margine la discotecă?

Cu toate acestea, chiar dacă tinerii au astăzi un vocabular mai vulgar, chiar dacă influențați de mediu încep o viață sexuală precoce, chiar dacă drogurile, alcoolul și țigările gustate la început din curiozitate îl fac dependent de ele, ei au fost creați de Dumnezeu *“fir curat, gingaș și sfânt”*. Graba de-a da “roade” înainte de vreme îi distruge total.

De aceea nu vom înceta să le adresăm tinerilor și părinților lor îndemnurile cuvenite, fără intenția de a-i dădăci. Poate vom reuși, măcar în unele cazuri, să prevenim catastrofe nebănuite. Vedem cum cad și se nenorocesc mulți tineri care, din nefericire, n-au fost preveniți la vremea potrivită asupra primejdiilor ce-i împresoară.

Educația ce se face astăzi are mari carențe. Adeseori omul privit doar din punct de vedere biologic, ca un biet animal rațional, și nici măcar atât. Pentru că, dacă biologicului din el i s-ar da cinstea cuvenită, grija de a-l feri de tot ceea ce-i dăunează ar fi mult mai mare. Nu mai pomenim de faptul că se face abstracție totală de dimensiunea spirituală a ființei omenești. *“Nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt, zice Sfântul Pavel, pe care-l aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri? Slăviți, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu”* (1 Corinteni 6, 19-20). Așadar și trupul și sufletul își au valoarea lor.

Educația sexuală ce se face în școală, adeseori, este o contra-educație. Tinerii sunt priviți doar ca niște simple viețuitoare reproducătoare, fără a i se da vieții intime și dimensiunea spirituală pe care o are, în cadrul comuniunii dintre un bărbat și o femeie.

Tinerilor li se prezintă de către “educatori” binevoitori mijloace de protecție și contracepție, cu alte cuvinte sunt îndemnați la desfrânare generală.

Să nu se uite însă că orice tânăr este un unicat, o ființă minunată din pânțele maicii sale (Psalmul 138, 13-14). An de an în ființa sa apar lucruri noi. Poate că perioada cea mai dificilă din acest punct de vedere este adolescența. Ea este situată între copilărie și maturitate. Precedată de pubertate, perioadă în care au loc în organism transformări în urma cărora tânărul devine apt pentru reproducere, adolescența se caracterizează prin fiorul sublim și nou al iubirii. Între treisprezece și douăzeci de ani primăvara iubirii bate la poarta sufletului.

În această etapă a vieții lui, întâlnirea cu o persoană de sex opus îl fascinează. Vălul îi cade de pe ochi. Dacă până aici s-a gândit numai la sine, acum descoperă o ființă care îi este nespus de dragă. O ființă al cărei farmec îl captivează. O ființă care-i este mai scumpă chiar decât persoana sa. O ființă care ar dori să-i aparțină toată viața și căreia dorește să-i ofere proiectele sale, succesele sale, munca sa, iubirea sa. Când e lângă ea se simte bine. Când e departe îi simte lipsa. În fața ochilor i se deschide o lume nouă: lumea iubirii.

Întrebarea serioasă ce trebuie să și-o pună este: până unde trebuie să meargă? Până la relația sexuală? Filmele erotice pe care le vede pe toate canalele, site-urile provocatoare de pe internet, revistele porno ce stau pe toate tarabele îl vor îndemna să facă aceasta. Ba, din nefericire, și o educație sexuală rău înțeleasă, tot într-acolo îl îndreaptă. Se aduc și argumente “medicale” și “științifice” care ar demonstra că abstenența până la căsătorie nu-i sănătoasă.

Poate fi cuprins și de un complex de inferioritate. Colegii lui, prietenii lui, au făcut-o. De ce să nu o facă și el? Și totuși învățătura cuminte a Bisericii îi spune să n-o facă. Va veni și vremea sexului. Mai sunt și tineri integri care n-o fac până la căsătorie. Dacă tânărul e cu adevărat bărbat, poate spune și nu. Mulți adolescenți îi respectă tocmai pe cei ce au curajul să fie înșiși, să nu le pese de ce spun alții, chiar cu riscul de a fi persiflați sau luați peste picior.

Duhovnicii cu experiență pot arăta o mulțime de tineri care duc o luptă susținută și biruie. Chiar și medicii, care sunt cinstiți, spun că abstenența nu-i dăunătoare, ci dimpotrivă. Doctorul Meyer scria: *“pretextul fatalității pasiunii este o enormă minciună, ale cărei consecințe teribile strică omenirea... înfrânarea e posibilă. Mii de oameni au dovedit-o. Au afirmat aceasta oameni care se bucură de cea mai mare autoritate și pe care nu-i putem acuza de exagerări. Nu lipsește puțința, ci voința”*.³³

Este adevărat că, fiind vorba de prietenia dintre doi tineri, e foarte dificil să precizezi cât își pot permite. Când îți pui această problemă ai în minte un număr de comportamente concrete, **de la ținutul mâinii, de la sărut și pipăit**, până la relații intime. Este foarte greu de stabilit limite precise.

Din păcate, constat că în unele cercuri din diaspora ortodoxă se acreditează ideea că n-ar fi o mare greșală legătura trupească dintre doi tineri ce se iubesc și vor, mai târziu, să se căsătorească. Dar dacă nu se vor căsători? Într-

³³ cf. *Primăvara iubirii*, Alba Iulia, 1994, p.27

o nouă relație nu vor avea nostalgia unor trăiri din vechea relație care, sub anumite aspecte, au fost mai frumoase decât cele din noua relație?

Și mai grav, unii studenți teologi socot că relațiile sexuale dinainte de căsătorie i-ar putea feri de anumite “nepotriviri de caracter” cu viitoarea soție. Ce facem atunci cu învățătura revelată a Sfintei Scripturi, care spune că preotul trebuie să fie “*fără prihană, bărbat al unei singure femei*” (1 Timotei 3, 2)? Ce facem cu canonul 61 apostolic care zice că “*dacă împotriva unui credincios, se face vreo învingere de desfrânare sau de adulter sau de o altă oarecare faptă oprită, și s-ar dovedi, acela să nu se înainteze în cler?*”³⁴

Pentru toți creștinii este valabil sfatul Sfântului Apostol Pavel: “*Fugiți de desfrânare! Orice păcat pe care-l va săvârși omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuiește în însuși trupul său. Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?*” (1 Corinteni 6, 18-19).

Sfântul Ioan Damaschin ține să spună că “*fecioria este de la început și că dintru început a fost sădită în firea oamenilor*”.³⁵ Fecioria rămâne norma perfecțiunii. În același timp însă, pentru că permite dănuirea umanității, unirea dintre bărbat și femeie este binecuvântată de Dumnezeu (Facere 9, 7), și relația sexuală în cadrul căsătoriei nu-i deloc condamnată.

Sfatul nostru pentru tineri este să nu se angajeze în relații intime înainte de căsătorie, pentru ca atunci, la vremea potrivită, să-i poată dărui partenerului de viață un trup integru, nepângărit, frumos și sănătos. Iar jocurile sexuale, care pot duce la cădere, e bine să fie evitate. Emoțiile însă pot deveni atât de explozive și pasiunea atât de puternică încât tinerii să fie la un pas de cădere. Pe de altă parte este firesc ca două persoane ce se cunosc, se iubesc și se bucură una de cealaltă, să treacă de la gesturile timide la afecțiune la sărutări și mângâieri.

Meditarea serioasă la sensul vieții noastre, în calitate de fii ai lui Dumnezeu și purtători ai chipului Său, ne dă o perspectivă corectă de abordare a sexualității în ce are ea frumos și creator.³⁶

Nu se poate face abstracție nici de faptul că instinctul sexual este un adversar violent și puternic. El îl orbește pe om și-l târăște în plăceri josnice. Într-un om fără voință el își atinge întotdeauna ținta. Și ce urmează? Onoarea și demnitatea sunt dărmate. Chipul prieteniei curate se întunecă și nu mai vezi în partenerul tău pe omul gingaș și iubit, ci un simplu instrument care-ți poate procura plăceri.

Ochii tânărului sunt orbiți și nu văd în prietena lui pe posibila mamă a copiilor săi. Ei nu mai văd decât grosolănia. Nu mai văd în ea decât un obiect al plăcerilor păcătoase. Ajuns aici caută și în prietena lui dispoziții de aceeași natură.

La rândul ei, și fata îl privește pe băiatul sănătos și frumos, viril și atrăgător, doar ca pe masculul ce o poate satisface. De aceea, prin atitudinea

³⁴ Arhid.prof.dr.Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, 1991, p.37

³⁵ *Dogmatica*, București, 1993, p.196

³⁶ John Breck, *Darul sacru al vieții*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p.129

neglijență, prin mângâieri, prin cuvinte erotice, prin îmbrăcăminte sumară, îi ațâță pasiunea sexuală și-l excită, determinându-l să facă pasul fatal.

Luați de sentimente, amândoi vor un singur lucru: să iubească și să fie iubiți. Nu se gândesc că păcatul pândește cu ochi avizi momentul în care să le pângărească ființa. La început ispita e măgulitoare, insinuantă, discretă. Apoi devine obraznică și insistentă. Dacă unul din cei doi ezită, ea le spune: aceasta e iubirea.

Băiatul argumentează viclean: “Dacă m-ai iubi **te-ai culca cu mine**”. Apoi cu obrăznicie diabolică: “Din cauza perceptelor depășite ce te opresc să faci sex cu mine te las”.

În zadar argumentează celălalt că lucrul acesta e păcat, înainte de căsătorie, că e dezonorant, inima celui cu inițiativa rămâne tare ca piatra. Pasiunea face din el un demon. Puterile naturale, necontrolate, se descătușează și aduc după ele ruina și triumful răului.

Nenorocit trebuie să fie tânărul, lipsit de voința și putere, care se lasă în mâinile instinctului. Instinctul, care are menirea să fie rob, devine stăpân tiranic și crud.

Omul a reușit să stăpânească forțele oarbe ale naturii, obligându-le să-i slujească. Cu ajutorul focului prelucrează metalele, cu forța apelor pune în mișcare turbinele hidrocentralelor, prin dezintegrarea atomului declanșează energii enorme, cu ajutorul calculatorului controlează tot ce se întâmplă în lume. Și atunci, dacă omul stăpânește pământul, n-ar trebui să-și poată stăpâni propriul său trup?

Există lași care capitulează la primul atac. Deși bine făcuți trupește, voința lor este foarte slabă. Ar trebui ca ei înșiși să se disprețuiască pentru neputința lor. Dar nu fac acest lucru, ci dimpotrivă, socot act de mare bravură căderea lor în păcat. Argumentul pe care-l aduc este imposibilitatea de a-ți învinge pasiunea și că mulți tineri fac sex fără să-și pună probleme.

Așa judecă oamenii fără voință, oamenii care au renunțat la libertatea lor și au devenit robi ai patimilor. Pe deasupra presiunea pe care cercul de prieteni, sau “gașca”, o fac asupra lor, înrăutățește și mai mult lucrurile.

Îndemnul ce le vine cu insistență este să bea, să fumeze, să consume droguri și să facă sex ca să fie în ton cu lumea. Și primesc îndemnul pentru ca, nu cumva, prietenii pe care-i admiră să-i lase la o parte pentru a nu le strica “distracția”.

Tânărul stăpân pe sine își va păstra punctul de vedere, chiar dacă prietenii săi se lasă doborâți de patimi, în modul acesta arătându-și bărbăția. Nu este ușoară lupta cu păcatul, dar biruința este posibilă. Sfântul Pavel ne reproșează în acest sens: “*În lupta voastră cu păcatul, nu v-ați împotrivit până la sânge*” (Evrei 12, 4).

În iubirea curată dintre doi tineri există ceva gingaș și sfânt. Esența iubirii partenerului stă în certitudinea că se poate încrede în celălalt. Această încredere este oarecum o icoană a încrederii pe care creștinii o au în providența divină.

Încrederea în tăria de caracter, în bărbăția și în dragostea adevărată a alesului, sau alesei, inimii tale, te face să-ți legi viața de el. Să dorești să-i aparții până la moarte. Când însă celălalt își dă seama că omul de lângă el e stăpânit doar de poftă, decepția va fi mare.

Un tânăr integru sufletește crede în Dumnezeu. Dacă crede în Dumnezeu trebuie să ia în serios învățătura revelată de Dumnezeu. Iar această învățătură îl îndeamnă la o viață curată: *“Fericii cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu”* (Matei 5, 8). Până ajunge la performanța unei vieți de puritate absolută, ca să-L poată vedea pe Dumnezeu, datorită minții lui limpede recunoaște existența lui Dumnezeu. Mircea Eliade ne spune că ne naștem cu simțământul sacralului.³⁷ Iar Înteleptul Solomon zice că *“deșerti sunt din fire toți oamenii care nu cunosc pe Dumnezeu și care n-au știut, plecând de la bunătățile văzute, să vadă pe Cel care este, nici din cercetarea lucrărilor Sale să înțeleagă pe meșter”* (Întelepciune 13, 1). Filosoful Petre Țuțea afirmă că omul care nu crede în Dumnezeu este un biet animal care vine de nicăieri și merge nicăieri.³⁸

Credința în Dumnezeu are efecte revoluționare asupra modului de a gândi și a acționa al tânărului. Gânditorul danez Søren Kierkegaard scria lucrul următor: *“O singură viață ai de trăit. Dacă, atunci când vine moartea, se constată că viața ta a fost bine folosită, adică se va afla într-o poziție bună față de eternitate, Dumnezeu să fie laudat! Dacă nu, atunci situația e ireparabilă.”*³⁹

Dumnezeu are cu fiecare din noi un plan. Sfântul Pavel ne spune că *“voia lui Dumnezeu aceasta este: sfințirea noastră; să vă feriți de desfrânare, ca să știe fiecare din voi să-și stăpânească vasul său în sfințenie și cinste, nu în patima poftii cum fac neamurile care nu cunosc pe Dumnezeu”* (1 Tesaloniceni 4, 3-5).

Ce să spunem atunci despre relațiile sexuale dezordonate, dinaintea sau din afara căsătoriei? Sigur că Dumnezeu îți respectă libertatea, dar tu refuzi să-L ascuți într-un lucru foarte important. Opinia lui Dumnezeu despre relațiile sexuale din afara căsătoriei este foarte clară. Dacă ești creștin trebuie să crezi în ce spune Sfânta Scriptură. Și iată ce spune: *“Cinstită să fie nunta întru toate și patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu”* (Evrei 13, 4).

Dumnezeu nu ne-a impus restricții cinice, împiedicându-ne să fim fericiți, ci ne avertizează că anumite comportamente ne sunt dăunătoare atât nouă, cât și prietenilor. De aceea ne spune prin Înteleptul Solomon: *“Bucură-te, omule, cât ești tânăr și inima ta să fie veselă în zilele tinereții tale și mergi în căile inimii tale și după ce-ți arată ochii tăi, dar să ști că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va aduce la judecata Sa”* (Eclesiastul 11, 9).

Mare prieten cu tinerii, filozoful Petre Țuțea, pe care l-am mai citat, le dă acestora trei principii după care să-și călăuzească viața: să moară pentru țara lor, fără regret, de câte ori aceasta le-o cere; să nu necinstească nici o fecioară,

³⁷ *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I, București, 1991, p.9

³⁸ *Între Dumnezeu și neamul meu*, București, 1992, p.64

³⁹ cf. Wolfgang Böhne, *Dacă Dumnezeu ar exista cu adevărat*, Editura Agape, 1995, p.6

pentru a nu ofensa maiestatea Maicii Domnului; să respecte tot ce face altul și nu sunt în stare să facă ei.⁴⁰

Crezând în Dumnezeu trebuie să accepți că sfaturile lui sunt perfecte. Așa scrie Proorocul David: *“Legea Domnului este fără prihană, întoarce sufletele; mărturia Domnului este credincioasă, înțelepțește pruncii; judecățile Domnului sunt drepte, veselesc inima; porunca Domnului este strălucitoare, luminează ochii”* (Psalmul 18, 8-9). Or, porunca Domnului spune: *“să nu fi desfrânat!”* (Ieșire 20, 14).⁴¹

Din nefericire, opinia propagată prin toate mijloacele de comunicare este pentru păcat. Inclusiv la televiziunea națională persoane cu răspundere, preocupate de diminuarea bolilor pe cale sexuală, îi sfătuiesc pe tineri să desfrâneze protejat nu să ducă o viață morală.

Apoi prietenii povestesc cu pasiune aventurile lor păcătoase pe care ești ispitit să le urmezi. Pe micile ecrane la orele târzii, partidele de sex sunt de o varietate inepuizabilă, iar internetul te ajută să iei contact cu toate mizeriile din lume. Toți și toate îți vor spune că un tânăr frumos și sănătos e nefiresc să n-aibă relații sexuale. Castitatea, virtute creștină, e luată în derâdere.

Atitudinea aceasta nu e nouă. Așa se întâmpla și în antichitatea păgână. Cel mai important lucru pentru ei era îmbuibarea și desfrâul. Că prin aceste patimi se pângăreau pe ei și pe alții nu le mai păsa. Discuția cu ei despre o prietenie curată nu avea sens. De aceea Domnul Hristos îi sfătuia pe contemporanii Săi și pe noi: *“Nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor”* (Matei 7, 6).

Suntem convinși că, în actuala stare de lucruri, este foarte greu să te păstrezi curat. Dar oare ce lucru important se obține fără efort? O căsnicie fericită, cu copii sănătoși, merită să faci acest efort. Și nu trebuie să uităm de destinul nostru veșnic. Sfântul Pavel ne spune că *“nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții... nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”* (1 Corinteni 6, 9-10).

Și mai știm un lucru: în lupta pentru viața curată nu ești singur, te ajută Dumnezeu. Trebuie însă să te rogi, să ai un duhovnic care să te călăuzească și să te spovedească, să participi la slujbele Bisericii, să faci lectură religioasă și să te împărtășești cu Sfintele Taine.

Prin Sfintele Taine Dumnezeu îți împărtășește harul Său. De aceea e bine să te spovedești cât mai des și cu pregătirea cuvenită, să te împărtășești cu Trupul și Sângele Domnului Hristos.

Rugăciunea îți este mereu la îndemână, dându-ți posibilitatea să-I spui oricând lui Dumnezeu necazul tău, iar postul te ajută să îți înfrânezi trupul.

⁴⁰ *op.cit.*, p.95

⁴¹ Este vorba de porunca a 7-a din Decalog. După numerotarea catolică este porunca a 6-a. În latină șase se spune “sex”. Când duhovnicii întrebau la spovedanie nu mai detaliau, ci întrebau “sex”? Așa a rămas acest cuvânt consacrat pentru unirea trupei.

Trebuie să ai la tinerețe, dar și mai târziu, un program de viață ordonat: sculare și culcare la oră fixă, rugăciune, lectură religioasă, muncă, iar duminica și în sărbători, participare la Sfânta Liturghie.

Dacă așa înțelegi lucrurile poți întemeia o familie fericită și trainică. Din păcate, însă, astăzi se vorbește tot mai des despre cuplu și nu despre familie. Iar cuplul poate fi alcătuit și din indivizi de același sex. Legăturile întâmplătoare și “căsătoriile de probă” sunt la ordinea zilei. Sunt dator să afirm, chiar dacă șochează afirmația, aceste realități sunt semnele vădite ale unei societăți intrate în descompunere.

Mie dați-mi voie să fiu idealist: văd ziua fericită în care doi tineri, curați și nepângăriți, se prezintă în fața sfântului altar pentru a se uni pe veșnicie. Vor fi mulțumiți că prin curăția lor și prin atitudinea categorică împotriva ispitelor murdare se pot face fericiți unul pe celălalt. De acum încolo începe o călătorie în doi. Ceea ce s-a câștigat cu trudă este durabil. Fericirea care urmează e profundă și tot mai sfântă, până când într-o zi se va contopi în marea nesfârșită a iubirii lui Dumnezeu.

Această mare decizie din viață, de a te căsători, trebuie precedată de rugăciune. Este foarte important să-ți alegi partenerul de căsătorie cu multă atenție. Dumnezeu te-a înzestrat cu capacitatea de a judeca și El așteaptă s-o folosești atunci când ești confruntat cu decizii importante. Iar decizia de a te căsători este poate cea mai importantă din viață.

Și, mergând pe firul celor spuse, subliniez cu tărie că singurul cadru în care poate fi exersată unirea sexuală este căsătoria. Unirea conjugală corectă se face cu binecuvântarea lui Dumnezeu și este monogramă și heterosexuală.⁴²

Se face cu binecuvântarea lui Dumnezeu prin Sfânta Taină a Cununiei sau a Nunții. Taina Nunții este un act sfânt, de origine dumnezeiască, în care, prin preot, se împărtășește harul Sfântului Duh unui băiat și unei fete ce se unesc liber în căsătorie, care sfințește și înalță legătura naturală a căsătoriei lor la demnitatea reprezentării unirii duhovnicești dintre Hristos și Biserică.⁴³

Sfântul Andrei Criteanul, subliniind dinamica creatoare și transfiguratoare a unirii conjugale, spune că *“nunta cinstită este și patul neîntinat, că Hristos le-a binecuvântat, ospătându-Se trupește, și în Cana Galileii la nuntă apa în vin prefăcând.”*⁴⁴

Căsătoria este monogamă. Domnul Hristos atunci când a spus *“ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă”* (Matei 19, 6), se referea la cele scrise în cartea Facerii: *“Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie”* (Facere 1, 27). *“De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup”* (Facere 2, 24). Învățătura creștină nu îngăduie ca un bărbat să aibă mai multe femei și nici ca o femeie să aibă mai mulți bărbați.

⁴² John Breck, *op.cit.*, p.87

⁴³ Pr.Prof.Dr.Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, 3, București, 1978, p.176

⁴⁴ *Triod*, București, 1986, p.376

Căsătoria creștină este heterosexuală. Un bărbat se poate căsători numai cu o femeie și o femeie numai cu un bărbat. Homosexualitatea și lesbianismul nu sunt îngăduite. Cu toate că înțelege neputința omenească, Biserica dorește ca tot omul să intre într-o viață normală. Vechiul Testament era foarte aspru cu practicile homosexuale. Citim, de exemplu, în cărțile lui Moise: *“Să nu te culci cu bărbat, ca și cu femeie; aceasta este spurcăciune... De se va culca cineva cu bărbat ca și cu femeie, amândoi au făcut nelegiuire și să se omoare”* (Levitic 18, 22; 20, 13). Religia creștină este mai înțelegătoare, fiind religia iubirii, și totuși dezaprobă acest mod de a face dragoste: *“Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, scrie Sfântul Pavel despre homosexualii din Roma, căci și femeilor lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii; Asemenea și bărbații, lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții, bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea și luând în ei răsplata cuvenită rătăcirii lor”* (Romani 1, 26-27). Acest gen de relații sunt păcate pentru că denaturează funcțiunea firească a organelor trupești și nu au valoare procreativă. Din nefericire s-a ajuns, în unele țări “civilizate”, să se officieze căsătoria a doi bărbați sau a două femei.

Căsătoria creștină are sublimitate unică. Unirea lui Dumnezeu cu oamenii la a doua venire a lui Hristos este asemănată cu o petrecere de nuntă. Sfântul Ioan Evanghelistul, printre alte viziuni, a avut-o și pe aceasta: *“Și am văzut cer nou, și pământ nou. Căci cerul cel dintâi și pământul cel dintâi au trecut; și marea nu mai este. Și am văzut cetatea sfântă, noul Ierusalim, pogorându-se din cer de la Dumnezeu, gătită ca o mireasă, împodobită pentru mirele ei”* (Apocalipsa 21, 1-2).⁴⁵

4. Nașterea de prunci și planingul familial

⁴⁵ Paul Evdochimov, *Taina Iubirii*, București, 1994, p.168

Căsătoria nu-i un mijloc lesnicios de a dobândi plăceri și nici o asigurare împotriva neputințelor de la bătrânețe. Ea este comuniune și dăruire. Cei doi soți călătoresc împreună înspre rai și, primind binecuvântarea cerului, devin rodnici născând copii. A avea copii înseamnă a primi binecuvântarea lui Dumnezeu în casa ta. Când vezi o mamă cu pruncul în brațe trebuie să te gândești la cuvintele Domnului Hristos: *“cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine mă primește”* (Matei 18, 5).

Odinioară, în condiții materiale modeste, casa creștinului era plină de prunci. Peste ani, pruncii crescuți în sărăcie și-n credință, își vor aduce aminte cu mult drag de părinții și de casa părintească.

*“Nu știi alții cum sunt, spune Ion Creangă, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, ...parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă toată lumea era a mea!”*⁴⁶

Iar Ioan Alexandru, născut pe plaiuri transilvane, el însuși cu o casă de copii, cam în același sens, ca și Ion Creangă, va evoca ținuturile natale și pe locuitorii lor. Pentru el, locul în care se întemeiază rânduiala unei Patrii *“este cuib arhaic și sacru unde doi oameni, mai întâi un tânăr bărbat și o fată, se hotărăsc să-și unească viața în cuget și simțire, prin legământul de aur al inelului nunții, care desăvârșește cerul pe pământ în vederea lucrării și privegherii, a nașterii de prunci și împlinirii spirituale în lumina moștenirilor părinților”*.⁴⁷

Cu sfântă dragoste își aduce aminte de părinți: *“tata bătrân, cu șapte prunci în casa de șindrilă... cu fierăstrăul și securea plecat la făcut metre pentru o brumă de mălai, o văd pe mama bătrână, Teodosia, în straiul negru al satului, levedind cioareci și suman, cămăși și poale de cânepă, aud pe maică-mea, rostind cuvinte șoptite înainte de a adormi, aud satul meu transilvan șoptind în cosmos pe limba țărănească a neamului meu încercat de istorie dar nebiruit, acești oameni întemeiați în ființa iubirii...”*⁴⁸

Acești oameni întemeiați în iubire știau să-și prețuiască partenerul de viață, iar copiii veneau *“ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei”* (Psalmul 127, 3). Așa gândesc creștinii dintotdeauna.

Ba, încă înainte de creștinism, copilul era considerat o binecuvântare. Agar, slujnica lui Avraam, alungată în pustie, este ocrotită de îngerul Domnului pentru că purta prunc în pânțece. Acest înger, nevăzut, stă de strajă lângă fiecare mamă binecuvântată ce poartă prunc în sânul său.

Cea mai sfântă dintre femei, Maica Domnului, după Buna vestire, avându-L în pânțece pe Dumnezeu, dă glas nemărginitei sala bucurii: *“Mărește sufletul*

⁴⁶ Ion Creangă, *Povești, Amintiri, Povestiri*, Editura Eminescu, București, 1980, p.170

⁴⁷ Ioan Alexandru, *Iubirea de Patrie*, Editura Eminescu, București, 1985, p.94

⁴⁸ *Ibidem*, p.96

meu pe Domnul, și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei Sale. Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile” (Luca 2, 46-48).

Maica Domnului Îl purta în pânțece pe Mântuitorul lumii. Dar, la rândul lui, orice copil este un mântuitor: *“mărturisește pe părinți de bătrânețile neputincioase, mântuiește viața de pieire, mântuiește nădejdea gata să cadă în dezamăgire, mântuiește neamul, mântuiește viitorul, mântuiește virtuțile creștine, mântuiește pe mama care l-a cules din cer și l-a adus în această lume văzută, după cum scrie Sfântul Pavel”*.⁴⁹

Copilul este prototipul nevinovăției, este modelul celor ce vor să moștenească Raiul. *“Adevărat zic vouă, spune Domnul Hristos, de nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor”* (Matei 18, 3). Iar teologul Nichifor Crainic ne spune care-i “lucrul pruncului”: *“Pruncul de se va bate, plânge, împreună cu cei ce se bucură cu dânsul, se bucură. Dacă va fi ocărât, nu se mânie; dacă va fi slăvit, nu se înalță. Dacă vor cinsti pe altul mai mult decât pe el, nu pizmuiește. Dacă vor lua ale lui, nu se tulbură. Dacă vor lăsa lui puțin ca moștenire, nu știe, nu iartă la judecată cu cineva, nu se pricește pentru ale lui, nu urăște pe vreun om...”*⁵⁰

Unul dintre marii scriitori ai omenirii, Dostoievski, pune în gura starețului Zosima cuvinte unice, ca făcând parte din testamentul său duhovnicesc: *“Iubiți mai cu osebire pruncii, căci ei sunt fără de prihană, ca îngerii din cer, și trăiesc pentru a ne umple sufletul de duioșie și pentru a ne curăți inimile noastre păcătoase, luminând asupra noastră ca un semn ceresc. Vai de cel ce umilește un prunc!”*⁵¹

Dacă așa învață Scripturile, așa propovăduiesc Sfinții Părinți, așa raționează creștinii sănătoși la suflet, de unde teribila aversiune față de copii a omului postmodern? Cu siguranță că din grava boală spirituală în care l-au adus patimile.

Acum tot mai multe familii nu-și doresc copii. E drept că există și familii sterile, care nu pot face copii. De aceea se precizează că sexul nu este numai pentru copii, ci și pentru comuniune. Din această perspectivă scopul final al revelației conjugale nu este numai procrearea, ci lucrarea reciprocă a soților la mântuirea lor.

Dar majoritatea familiilor sunt sănătoase. Și, totuși, multe nu-și doresc copii. Sau, în cel mai bun caz, se opresc la un copil sau doi. Argumentele cu care-și susțin atitudinea lor potrivnică pruncilor se întemeiază pe lipsa mijloacelor materiale necesare creșterii copiilor. Sau pe lipsa unei case.

Din nefericire la spatele acestor argumente stă o dorință nesățioasă de plăceri și un egoism dus până la limite. Pentru că, pe lângă multele familii sărace, există familii cu mari posibilități materiale care nu nasc copii. Sau nasc unul singur.

⁴⁹ Ioan Suci, *Mama*, Oradea, 1945, p.39

⁵⁰ *Nostalgia Paradisului*, Editura Cugetarea, București, p.375

⁵¹ Dostoievski, *Opere* vol. 9, *Frații Karamazov*, București, 1972, p.435

Pe deasupra, într-o lume tot mai puțin preocupată de Dumnezeu și Biserică, există cupluri necăsătorite legal sau stând în așa numita “uniune consensuală”. Aici cu atât mai puțin doriți sau acceptați copiii.

Și ce fac oamenii aceștia care nu doresc copii? Apelează la cele mai satisfăcute mijloace contraceptive pe care le pun la îndemână “oameni abilitați” și pricepuți “planingul familial”. Puterea întunericului le-a sugerat diverse modalități de-a lupta împotriva copilului, începând cu protejarea și continuând cu pilulele anticoncepționale.

Dacă totuși copilul se plămădește în pântecul recurg la cea mai oribilă crimă: *avortul*. Nu numai oamenii Bisericii, ci și medicii, antropologii și biologii cinstiți, ne spun că avortul, din moment ce întrerupe o viață cu identitate separată, este crimă.

Unii dorind totuși să-și găsească și o acoperire “morală” încep să filosofeze asupra momentului în care embrionul primește suflet, sau devine om. Câțiva moraliști “creștini”, urmându-i pe embriologii britanici, fac distincție între embrion și “pre-embriion”. “Pre-embriionul” e descris ca o masă de celule nediferențiate, de la zigotul unicelular și până la dezvoltarea “primei trăsături” sau a primului “ax” al trupului în timpul săptămânii a treia de sarcină. Concepția nu mai este un moment, ci sfârșitul unui proces. Procesul concepției durează 12-14 zile. Abia la sfârșitul acestei perioade s-ar putea vorbi despre “o nouă viață umană” și despre existența “unui suflet omenesc”.⁵² Acest proces, sau această perioadă, poate fi socotită de alții mai lungă. Și câtă vreme embrionul “nu-i om” îl poți elimina, ca pe o măsea, fără probleme de “conștiință”, nu-i așa?

Sunt și legi omenești, din păcate și cea românească, ce nu-l socotesc pe făt om cu identitate proprie până la naștere. Așa că atâta vreme cât e în pântecul, părinții ucigași, cu complicitatea doctorului ginecolog, îl pot omorî și arunca la coșul de gunoi fără a-și face probleme.

Ce paradox! O familie care-și dorește mult un copil, și se naște prematur la șase sau șapte luni, face tot ce poate pentru a-l salva. Îl salvează, trăiește, și pe bună dreptate e numit **om**. O alta care nu dorește copilul îl avortează la aceeași perioadă, de șase sau șapte luni, și spune că nu-i om ci o bucată de carne.

Biserica a afirmat dintotdeauna că viața umană începe o dată cu concepția, care face frontieră comună cu fertilizarea. Cu mult timp înainte ca medicii specialiști să descopere celulele embrionare și cromozomii, scriitorii creștini condamnau avortul în orice stadiu al sarcinii, pe temeiul că fetusul este întru totul om și poartă în el chipul lui Dumnezeu. Embrionul este viață cu existență și identitate de sine, individ cu toate drepturile, cu suflet, din momentul conceperii.

În virtutea acestui principiu, Sfântul Vasile cel Mare ne spune că femeia “*care leapădă pruncul este supusă judecății pentru ucidere*”.⁵³ Și nu numai ea, ci și cei care dau medicamente avortive sunt ucigași (Canonul 8 al Sfântului

⁵² cf. Pr.Prof.Dr.John Breck, *op.cit.*, p.164

⁵³ Canonul 2, *Pravila Bisericească*, Buzău, 1999, p.28

Vasile cel Mare). Complicitatea la avort a soțului și a medicului ginecolog care provoacă avortul, este complicitate la crimă.

Pentru Biserica Creștină, avortul sau întreruperea sarcinii nu este un simplu act moral nepermis, ci este ucidere. Este ucidere premeditată. Este ucidere mai vinovată, mai păcătoasă și mai urâtă de Dumnezeu decât orice ucidere, pentru că ia dreptul la viață unei ființe omenești înainte de a gusta din aceasta și mai ales înainte de a se învrednici de Sfântul Botez.

Lipsurile materiale nu sunt un argument prin care să poți justifica avortul. Poți ucide pe altul ca să trăiești tu? Și apoi Dumnezeu îi dă fiecăruia bucata de pâine necesară.

Paradoxal, s-a observat că aversiunea față de copil crește o dată cu înavușirea. Natalitatea în țările “civilizate” este tot mai mică. Națiunile din vest îmbătrânesc, iar în lumea a treia, este explozie de populație.

Din nefericire și noi românii ne împușinăm. A scăzut alarmant numărul de nașteri. După 1989, în zece ani, populația țării a scăzut cu echivalentul unui județ. În ce privește avorturile, România ocupă un loc de frunte pe plan mondial: la fiecare naștere vie se înregistrează trei avorturi! Între 1989 și 2000 în România s-au făcut 11.000.000 de avorturi. A fost ucisă o țară întreagă. În foarte multe localități înmormântările sunt mai multe ca nașterile. Devenim o țară de oameni bătrâni. Până-n 1989, Decretul nr.770/1966, permitea avortul terapeutic în una dintre următoarele șase situații: sarcina punea în pericol viața femeii; unul dintre părinți suferă de o boală gravă ce se transmite ereditar; femeia suferă de o infirmitate sau de o invaliditate gravă; femeia a mai născut cinci copii; femeia are peste 45 de ani; sarcina este urmarea unui viol sau a unui incest. Din păcate, încă din 26 decembrie 1989, Decretul C.P.U.N.-ului abrogând Decretul nr.770/1966 a dat libertate absolută avortului.

Cum se împacă această situație cu calitatea noastră de creștini? Ne place să scoatem în evidență seriozitatea spiritualității românești, participarea oamenilor la slujbele religioase. Și atunci, pe tărâm practic, care este urmarea acestei spiritualități?

Pe deasupra, din cauza sărăciei, foarte mulți tineri părăsesc țara, plecând la lucru în America sau în Europa Occidentală. Lucrul acesta s-a mai petrecut la începutul secolului XX, dar atunci foarte mulți s-au reîntors cu bani și au investit acasă. Se vor mai reîntoarce și acum?

Copiii, dacă gândim creștinește, trebuie primiți ca o binecuvântare a cerului. Cea mai sfântă comuniune ți-o oferă familia. Sfântul Ioan Gură de Aur numește familia “mica biserică”. Părinții aducând un copil pe lume săvârșesc o cu cucernică și sfântă slujbă.

În basmul românesc, cele trei fete, reprezentând pe toate fecioarele, fiecare cugetă să dea un odor de preț flăcăului de împărat ce o va lua de soție. Cea mai mare promite un fus de aur cu care va face haine pentru toată curtea, cea mijlocie o pâine cu care va hrăni toată obștea, iar cea mică “doi feți logofeți ca totul și cu totul de aur”.⁵⁴ Acest dar îl fermecă pe feciorul de împărat și o luă

⁵⁴ cf. Ioan Suci, *op.cit.*, p.55

de soție. Inimile celor doi se întâlnesc în copil. A fi soție nu-i suficient să-ți îmbraci casa, s-o hrănești, ci să-i dai bărbatului cel mai prețios dar: copilul.

Copilul este binecuvântarea iubirii lui Dumnezeu pentru cei ce s-au căsătorit din dragoste și-și consacră slujirea lor vieții, și nu morții. În casa creștină tot ce se face, se face pentru copil. Iubirea soților se întrupează în copil. Chiar dacă greutățile vieții nu le îngăduie să-și manifeste văzut dragostea unuia pentru altul, ea este concret prezentă prin copil. Privind copilul, inima și gândul lor se reîntoarce la momentul în care Dumnezeu li l-a dăruit. Copilul le verifică iubirea, copilul le-o menține, copilul le-o face veșnică.⁵⁵

Constatăm că-n societatea post-modernă nu se mai judecă așa. În cadrul culturii occidentale familia se află în mare criză. Soții continuă să se înstrăineze unii de alții. Părinții se îndepărtează de copii, în cazul fericit când acceptă să facă copii. Dar nu-i suficient că punem acest diagnostic,⁵⁶ ci e nevoie și de o cale de tămăduire. E nevoie de un medicament.

Încercăm să creionăm o cale de tămăduire, plecând de la starea de înstrăinare în care se găsesc membrii familiei actuale. În majoritatea cazurilor aceștia își desfășoară activitatea în afara căminului. Părinții lucrează în locuri diferite; copiii merg la școală în locuri diferite; micuții se joacă în parc; și, din nefericire, nici nu mai mănâncă împreună, ci pe la cantine și restaurante.

Primul lucru pe care trebuie să-l regăsească familia post-modernă este dulceața rugăciunii făcută împreună și a rugăciunii colective din biserică. Câteva minute de rugăciune dimineața și seara, mersul la biserică duminica cu toată casa, ar fi salutare. Familia creștină trebuie să se roage împreună, să caute împreună, să facă lectură religioasă împreună. Nu se poate exprima în cuvinte cât de mare este folosul unei vieți duhovnicești în cadrul familiei. Roadele acestei vieți sunt: sentimentul de liniște și siguranță, statornicia, dreapta judecată, armonia și maturizarea spirituală.⁵⁷

Al doilea lucru, tot important, este regăsirea bucuriei de a mânca împreună. Programul supraîncărcat, graba permanentă, au ajuns să desființeze aproape total această comuniune. Soții vin de la serviciu pe rând și mănâncă separat. Copiii vin de la școală și mănâncă când apucă. Este adevărat că sunt unele situații obiective când oamenii mănâncă pe rând, dar dacă această practică devine lege, paguba spirituală este imensă. Au fost cazuri în care și Domnul Hristos cu ucenicii nu puteau mânca împreună. Dar acestea erau excepții. În asemenea situații *“El le-a zis: Veniți voi înșivă de o parte, în loc pustiu, și odihniți-vă puțin. Căci mulți erau care veneau și mulți care se duceau și nu mai aveau timp nici să mănânce”*(Marcu 6, 31).

Al treilea lucru pe care familia creștină trebuie să-l redescopere este petrecerea timpului liber împreună. Cu toate că în societatea noastră distracția este practică abuziv, ea își are locul ei în viața de familie. Este bine ca membrii familiei să râdă împreună, să se joace împreună, să-și facă concediile, ieșirile și

⁵⁵ *Ibidem*, p.64

⁵⁶ John Coblenz, *Viața familiei creștine*, T.G.S. Internațional, p.8

⁵⁷ *Ibidem*, p.12

drumețiile împreună. Sunt situații în care joaca, drumeția și alte moduri de destindere consolidează legătura dintre soți și-i învață pe copii cinstea, onestitatea, spiritul de echipă și politețea.

Nu-i nevoie să fii savant pentru a observa cât de mult a slăbit astăzi familia. Ba observăm că există nenumărate “cupluri” necăsătorite. Numărul lor crește. Și cei ce vor să fie la “modă” nu doresc copii sau, cel mult, unu. Ideea de a avea copii este abandonată pentru că aceștia te-ar încurca să ajungi cât mai repede căpătuit.

Or, de unde începe, în concluzie, tăria familiei?⁵⁸ Tăria familiei începe de la cuvântul lui Dumnezeu: “*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți*” (Facere 1, 28).

De la facerea lumii, Dumnezeu a fost preocupat de tăria familiei punându-le oamenilor la îndemână sfaturile necesare pentru o viață normală și fericită: “*De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (Facere 2, 24). Iar unirea lor, în mod firesc, este binecuvântată cu prunci.

5. Răni ale ființei omenești, pricinuite de păcat

Dumnezeu l-a făcut pe om tânăr, frumos și nemuritor. Dumnezeu privind întreaga creație, a cărei încununare era omul, a văzut că toate “*erau bune foarte*” (Facere 1, 31). Sfântul Ioan Gură de Aur zice: “*Dacă vreți să știți cum era trupul nostru, atunci când a ieșit din mâna lui Dumnezeu, să mergem în rai, și să-l vedem pe omul așezat de Dumnezeu acolo. Trupul său nu era supus*

⁵⁸ Charles R. Swindoll, *Familia puternică*, Satu Mare, 1997, p.13

stricăciunii; asemănător unei statui scoase din cuptor și strălucind de lumină, el nu era încercat de nici una din neputințele pe care le vedem astăzi".⁵⁹

În pericopa evanghelică cu învierea lui Lazăr este un amănunt, peste care trecem ușor. Se spune acolo că Mântuitorul văzându-l pe Lazăr în mormânt de patru zile, mirosind urât, *"a lăcrimat"* (Ioan 11, 35). De ce? Superficial analizând situația putem răspunde așa: pentru că-l iubea pe Lazăr. Când moare un om drag plângi. Așa că nu-i lipsită de temeii această afirmație. Dar motivul mult mai profund pentru care a plâns Domnul Hristos este altul. El știa că l-a creat pe om tânăr, frumos, sănătos și nemuritor. Și iată-l pe omul frumos, sănătos și nemuritor, mort de patru zile, intrat în descompunere și mirosind greu. Văzând în ce hal a ajuns coroana creaturii Sale, Mântuitorul a plâns.

Cine făcuse lucrul acesta? În orice caz nu Dumnezeu, pentru că aflăm din Sfânta Scriptură că *"Dumnezeu n-a făcut moartea și nu se bucură de pieirea celor vii"* (Înțelepciunea lui Solomon 1, 13). Și atunci, totuși, cine a făcut moartea, pentru că ea este o realitate peste care nimeni nu poate trece?

Ne spune Sfântul Apostol Pavel: *"printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea"* (Romani 5, 12). Așadar păcatul este izvorul suferinței, neputinței, bolii și, în sfârșit, al morții. Iar păcatul i-a fost sugerat omului de diavolul. Moartea este urmarea păcatului, iar mergând pe firul lucrurilor ajungem la diavolul – vrăjmașul lui Dumnezeu. "Opera" lui o avea în față Domnul Hristos la mormântul lui Lazăr.

Multe răni pricinuieste păcatul firii omenești. Omul care la început era *curat, gingaș și sfânt*, devine pângărit, bătăran și păcătos. Iar un păcat repetat ajunge patimă. Omul împătimit de un viciu nu mai este biber, este un om dependent.

Este adevărat că Dumnezeu l-a creat pe om cu libertate. Dacă n-ar avea libertatea alegerii între bine și rău n-ar mai fi o ființă morală, ci un robot. *"Viață și moarte ți-am pus eu astăzi înaintea, și binecuvântare și blestem, zice Dumnezeu. Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi"* (Deutenorom 30, 19).

Ontologic însă omul este așa structurat ca, libertate deplină, să aibă numai atunci când ascultă de Dumnezeu. Când nu ascultă libertatea lui devine libertinaj, iar libertinajul îl face dependent și rob. *"Trăiți ca oameni liberi, zice Sfântul Petru, dar nu ca și cum ați avea libertatea drept acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu"* (1 Petru 2, 16).

Întro dispută cu iudeii Mântuitorul îi îndemna să asculte de cuvântul Său pentru a fi oameni liberi. Ei au rămas contrariați pentru că, din punct de vedere social, erau oameni liberi. *"Iisus le-a răspuns: Adevărat, adevărat vă spun: oricine săvârșește păcatul este rob păcatului"* (Ioan 8, 34).

Toate păcatele creează dependență. Dăm doar un exemplu de la Avva Dorotei: *"Vreți să vă povestesc istoria unuia care avea o patimă devenită obișnuită? Ascultați un fapt vrednic de plâns. Când eram în viața de obște, nu știu cum, frații se amuzau mărturisindu-mi gândurile lor. Avva însuși a fost de acord și, cu acordul bătrânilor, mi-a încredințat această slujire. Întro bună zi a*

⁵⁹ *Cuvântări despre statui, XI, 2*

venit la mine un frate și mi-a zis: iartă-mă și roagă-te pentru mine căci eu fur pentru a mânca. Eu i-am zis: de ce furi? Ți-e foame? Da, mi-a zis el, mie foame înaintea mesei rânduite pentru frați, și nu pot cere de mâncare mai devreme. Eu i-am zis: de ce nu mergi să vorbești cu avva? El a pus: mi-e rușine. Eu i-am zis: vrei să mergem împreună? Mi-a răspuns: cum vrei tu părinte. Am mers deci să-i spunem avvei și el mi-a zis: fii bun și ocupă-te de el. Atunci l-am luat cu mine și în prezența lui i-am spus chelarului: fii bun și de câte ori va veni acest frate la tine, nu importă la ce oră, dă-i tot ce dorește și nu-i refuza nimic. Chelarul m-a ascultat, zicându-mi: dacă-mi poruncești, eu o să fac. Fratele cu pricina a făcut acest lucru câteva zile, apoi s-a reîntors să-mi zică: iartă-mă părinte, eu am reînceput să fur. Eu i-am zis: de ce? Nu-ți dă chelarul tot ce vrei? Ba da, dar mi-e rușine de el. L-am întrebat atunci: dar de mine îți este rușine? Nu! Mi-a spus el. Eu i-am zis: ei bine, când ai nevoie de ceva vino și ia de la mine, și nu fura. Eu atunci aveam ascultarea la bolniță. Fratele venea deci la mine și lua tot ce dorea. Totuși peste câteva zile a reînceput să fure și a venit la mine trist și mi-a spus: iartă-mă că eu iarăși fur! Eu i-am zis: de ce frate? Nu-ți dau eu tot ce-ți trebuie? El a răspuns: ba da. Și eu i-am zis: atunci de ce furi? El mi-a zis: iartă-mă, nu știu de ce, așa din senin, fără motiv. Atunci eu l-am întrebat: spune-mi sincer, ce faci cu cele furate? Le dau asinului să le mănânce...”⁶⁰ Omul devenise dependent de furat.

Multe dependențe și răni pricinuite astăzi păcatul. Sfântul Ioan Casian le numea “*gânduri ale răutății*”.⁶¹ S-a oprit la opt dintre ele. Noi ne vom opri la cele mai evidente: toxicomania, homosexualitatea, desfrâul, alcoolismul, tabagismul etc. Mai sunt, ele multe alte patimi.

a) **Toxicomania** este dependența de un produs de care nu te mai poți lăsa: este cazul drogurilor, dar și al alcoolului, al medicamentelor sau al tutunului.

Ceea ce-i diferențiază pe oameni este modul în care reacționează la droguri: să le ia, sau să nu le ia. Și, apoi, oamenii nu sunt toți la fel: unul “va încerca” și atât; altul “va încerca” și el, dar va fi subjugat de efectele drogurilor și va repeta experiența până la prăbușire.

Toxicomanul crede și el la început că, atunci când va voi, se va opri. Însă nu-i deloc așa. Dependența se instalează în așa măsură încât nu-i mai poate rezista. De aceea este mult mai bine și mai ușor să nu începi.

Cei mai vulnerabili dependenței de droguri sunt tinerii. Drogurile “de stimulare” (cannabis, cocaină) le accelerează funcționarea sistemului nervos central, producând alertă și excitabilitate. Tinerii consumă aceste droguri din dorința de senzații tari, iar ca efect principal este deformarea imaginii realității și scăderea percepției riscului.

Drogurile “de relaxare” (tranchilizante, sedative), încetinesc activitatea sistemului nervos central, produc o stare de relaxare și induc somnul. Tinerii

⁶⁰ cf. †Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, *Spovedanie și comuniune*, Alba Iulia, 1998, p.36

⁶¹ *Filocalia 1*, Sibiu, 1947, p.97

care consumă aceste droguri se protejează de solicitările din mediu, evită confruntarea cu problemele, din cauza unui sentiment de neputință.

Drogurile halucinogene (L.S.D., marijuana, ecstasy) produc tulburări ale funcționării intelectuale, inducând o stare pseudopsihologică, cu iluzii și halucinații. Efectele posibile sunt percepția eronată a timpului și distanțelor, euforia și un comportament dezorientat.

Dinamica instalării dependenței este următoarea:

- consumul experimental, din curiozitate;
- consumul regulat, în diverse întâlniri cu prietenii;
- consumul devenit preocupare, în diverse situații, a căror căutare devine un scop în sine;
- dependența, întreg comportamentul fiind controlat de nevoia organismului de a consuma droguri. Persoana nu mai este liberă, este controlată de substanțele halucinogene.

În ce privește dependența, se vorbește tot mai mult de o dublă dependență: trupească și sufletească. Orice substanță care modifică starea fizică, sau pe cea sufletească, e considerată psiho-activă. Folosind asemenea substanțe se poate ajunge la dependență fizică sau sufletească. În cazul unei dependențe sufletești, persoana simte nevoia să consume drogul pentru a obține anumite stări sufletești. Dependența trupească duce la apariția unor simptome (dureri de cap, de stomac, epuizare, depresive, etc.), atunci când nu folosește substanțe toxice. Unele persoane sunt cuprinse de ambele tipuri de dependență, atât fizică cât și sufletească.

Omul poate deveni dependent după câteva săptămâni de consumare a drogurilor, după luni sau chiar după ani. Se afirmă că heroina și cocaina de calitate superioară duc în mod sigur și rapid la dependență. Cei ce le consumă devin robi ai lor.

b) Homosexualitatea (relația sexuală dintre doi bărbați) și lesbianismul (relația sexuală dintre două femei) sunt o gravă boală a ființei omenești. Din nefericire această boală ia mare amploare în lumea contemporană.

În orice lucru, bun sau rău, în care trupul este implicat trebuie luate în considerare două aspecte: instinctul și rațiunea. De exemplu, desfrânarea nu este un păcat prin raportul la instinct (pentru că urmărește împreunarea cu celălalt sex), ci numai prin raportare la rațiune.⁶² Rațiunea știe porunca lui Dumnezeu: *“să nu fii desfrânat!”* (Ieșire 20, 14). Homosexualitatea și lesbianismul, însă, păcătuiesc atât împotriva rațiunii, cât și a instinctului. Aceste perversiuni sexuale Părinții le numesc nefirești (gr. para fisin).

Cuvântul lui Dumnezeu, pe care ni-l păstrează Scriptura, este categoric împotriva acestui păcat. Citim de exemplu în Vechiul Testament: *“Să nu te culci cu bărbat, ca și cu femeie; aceasta este spurcăciune. Cu nici un dobitoc să nu te culci, ca să-ți verși sămânța și să te spurci cu el; nici femeia să nu stea la dobitoc, ca să se spurce cu el; aceasta e urâciune”* (Levitic 18, 22-23).

⁶² Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, Anastasia, 1994, p.251

Pedeapsa pentru aceste păcate, din perspectiva dură a Legii Vechi, era moartea. Se pare că pentru idolatrie și homosexualitate Dumnezeu i-a poruncit lui Moise să decimeze popoarele cananite. Cea mai dură intervenție, pentru aceste păcate nefirești, a fost la Sodoma și Gomora. *“Noi avem să pierdem locul acesta, zice Dumnezeu, pentru că strigarea împotriva lor (a sodomiților) s-a suit înaintea Domnului”* (Facere 10, 13).

Nici lumea greco-romană nu era lipsită de acest păcat. Sfântul Pavel, scriindu-le creștinilor din Roma, constată cu durere această realitate: *“Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii, asemenea și bărbații, lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești s-au aprins în pofta lor unii pentru alții, bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea și luând în ei răsplata cuvenită rătăcirii lor”* (Romani 1, 26-27).

Tâlcuind acest loc, din Epistola către Romani, Sfântul Ioan Gură de Aur spune că toate patimile omenești sunt necinstite, dar cele ce sunt contra firii sunt și mai grele și, în același timp, dezgustătoare: *“Vezi cum întreaga lor dorință (a homosexualilor) vine din nesaț, care nu suportă să stea în hotarele lui? Și tot ceea ce încalcă legile stabilite de Dumnezeu pofteste alte lucruri decât cele legiuite. Fiindcă așa cum unii, lăsând la o parte mâncărurile, se hrănesc cu pământ și pietre, iar alții, stăpâniți de o sete nebună, ar bea până și noroi, tot așa acești oameni clocotesc de pofta lor nelegiuită”*⁶³.

Îndepărtându-se de învățătura Bisericii, o seamă de cercuri liberale creștine fac eforturi pentru legitimizarea homosexualității. Problema trebuie examinată cu multă seriozitate. În lumea ortodoxă există o mare rețineră, dar și o confuzie generală în această problemă, referitoare pe de o parte la homosexualitate ca stare, și pe de altă parte la viciul homosexual. *“Este important ca preoții ortodocși și laicii să fie conștienți de motivele pentru care actele homosexuale trebuie respinse ca imorale. În acest domeniu isteria nu ajută nimănui și duce doar la anxietate și nedreptate”*.⁶⁴

Unii dintre marii psihanalști consideră că homosexualitatea este o expresie a libertății, iar cercuri influente din structurile europene luptă pentru ca această minoritate să fie socotită normală. O seamă dintre oamenii de știință declară homosexualitatea ca fiind determinată genetic. Alți savanți spun că nu se pot aduce probe care să dovedească că această înclinație are cauze genetice. Oricum, fie că are cauze genetice sau ereditare, fie că se ajunge la această stare din cauza mediului în care trăiesc unii oameni, homosexualitatea este o boală gravă a firii omenești ce trebuie tămăduită.

c) **Desfrâul** este o mare patimă a vremurilor noastre. Banul și sexul îi robește pe tineri și pe bătrâni: *“A mânca bine, a îndrăgi femei frumoase, a fura și exploata pe cei slabi, a dormi în lenea unui trup obosit de senzații tari, a te închina icoanelor rotunde ale banului devenit în acest fel un adevărat dumnezeu*

⁶³ Omilia 4.a la Romani, I – P.G. LX. 417-8

⁶⁴ William Basil Zion, *Eros și Transfigurare*, Anastasia, 1995, p.15

*făcător de minuni, iată expresia unei vieți pentru care a trudit o lume întreagă de milenii”.*⁶⁵

Cele două funcțiuni vitale așezate de Dumnezeu în om la creație, funcțiunea nutritivă și procreativă, s-au pervertit după cădere. Omul nu mai mănâncă pentru a trăi, ci trăiește pentru a mânca. Funcțiunea nutritivă, normală, a devenit îmbuibare a pântecului. Iar binecuvântata comuniune trupească, care are ca și scop înmulțirea neamului omenesc, s-a pervertit în desfrânare. Scopul ei, mai ales în cazul legăturilor extraconjugale, este exclusiv plăcerea.

Din nefericire, în societatea postmodernă nici nu se pune problema păcatului. Se dezbate problema momentului în care tinerii trebuie să-și înceapă viața sexuală fără a se ține seama de porunca lui Dumnezeu: *“Să nu fii desfrânat!”* (Ieșire 20, 14). Odinioară era clar: viața sexuală începea după căsătorie. Orice relație extraconjugală este păcat.

Sfântul Apostol Pavel militează cu putere pentru o viață trupească corectă: *“Fugiți de desfrânare! Orice păcat pe care-l va săvârși omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuiește în însuși trupul său. Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?”* (1 Corinteni 6, 18-19).

Înțeleptul Solomon, în mod artistic, descrie modul în care tânărul se prăbușește în brațele unei desfrânate: *“Vino, să ne îmbătăm de iubire până dimineată, să ne cufundăm în desfătări de dragoste, că bărbatul meu nu este acasă, plecat-a la drum departe... El începu să meargă dintr-o dată după ea, ca un bou la jungchiere și ca un cerb care se zorește spre capcană...”* (Proverbe 7, 18-22).

Astăzi ispita trupului pentru tineri este mult mai puternică. Înspre desfrâu sau chemați prin literatura scrisă, prin atmosfera păcătoasă din discoteci și localuri de petrecere, dar mai ales prin imaginile ce le transmite televizorul și internetul.

Nici instituțiile care ar trebui să-i facă atenți și să-i cheme la o viață curată – respectiv familia, Biserica și școala – nu-și îndeplinesc bine misiunea. Ba, paradoxal, reprezentanții unor instituții importante, dezbătând la televizor sau la simpozioane subiecte legate de sănătatea tinerilor, îi îndeamnă să desfrâneze protejat și nicidecum să fie cuminți.

Sfântul Apostol Pavel ni se adresează tuturor și, în special, tinerilor, spunând: *“Să umblăm frumos, ca ziua: nu în ospete și în beții, nu în desfrânări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă”* (Romani 13, 13).

Un venerabil profesor și duhovnic adresându-se tineretului scrie: *“desfrâul, tinere, după cum spun mereu, este un mare păcat. Mai mult decât o greșeală, lipsă de voință în stăpânirea propriilor porniri, este și o lipsă a simțământului de demnitate omenească”.*⁶⁶

⁶⁵ Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate*, Anastasia, 1995, p.15

⁶⁶ Pr.Prof.Ilie Moldovan, *Adolescența preludivu la poemul iubirii curate*, Renașterea, Cluj Napoca, 2001, p.289

d) **Alcoolismul** este o altă mare patimă care-i face pe mulți oameni dependenți. Băutura este ispititoare, dar dacă devine obișnuință, te robește și te dărâmă sufletește și trupește. *“Nu te uita la vin cum este el de roșu, spune Solomon, cum scânteiază în cupă și cum alunecă pe gât, căci la urmă el ca un șarpe mușcă și ca o viperă împrășcă cu venin”* (Pilde 23, 31-32). Omul băut nu se mai poate controla: *“ochii tăi vor privi la femei străine și gura ta va grăi lucruri meșteșugite”* (Pilde 23, 33).

Un alcoolic este vrednic de plâns: *“Vai de cei ce dis-de-diminează, spune Isaia, aleargă după băuturi îmbătătoare; vai de cei ce până târziu seara se înfierbântă cu vin! Cei care doresc, la ospețele lor chitară, harpă, tobă, flaut și vin, ei nu iau în seamă faptele Domnului și nu văd lucrurile mâinilor Sale”* (Isaia 5, 11-12).

Vinul este *“bucuria inimii și veselia sufletului”*, pentru omul cumpătat, însă totuși *“la vin nu te face viteaz, că pe mulți i-a pierdut”* (Înțelepciunea lui Iisus Sirah, 31; 33, 29). Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: *“Nu vă îmbătați de vin, în care este pierzare, ci vă umpleți de Duhul”* (Efeseni 5, 18).

Sfântul Ioan Gură de Aur este foarte aspru cu patima beției: *“Bețivul este mai nenorocit decât morții; acela zace nesimțitor și nu poate să facă nici bine, nici rău; acesta este gata să săvârșească răul, și, îngropându-și sufletul în corp ca într-un mormânt, își poartă mort de ici colo trupul. Vezi că bețivul este mai nenorocit decât un îndrăcit, că este mai nesimțitor decât morții? Vrei să-ți spun ceea ce este mai mare și mai grozav decât toate acestea? Bețivul nu poate să intre în împărăția cerurilor”*.⁶⁷ De fapt acest lucru îl spunea, inspirat de sus, Sfântul Apostol Pavel: *“Nu vă amăgiți: Nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții, nici furii, nici lacomii, nici bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”* (1 Corinteni 6, 9-10).

Un bețiv împătimit creează dificultăți pentru cei apropiați. Reabilitarea lui depinde și de modul în care este ajutat de către aceștia. Se cere multă răbdare și tact. Reproșurile, cearta și admonestările nu rezolvă situația. Hans Klein dă următorul sfat soției sau soțului celui pățimaș: *“Începeți prin a vă schimba dumneavoastră. Schimbați-vă în așa fel, încât partenerul dumneavoastră dependent de alcool să poată pricepe – și trebuie să priceapă – că el trebuie să facă ceva dacă vrea să scape de tentația alcoolului și cât de important este pentru dumneavoastră ca să vrea”*.⁶⁸

Bețivul însă, pe lângă faptul că-i necăjește pe ceilalți, își dărâmă propria sa sănătate. *“Organul care este întotdeauna afectat de abuzul de alcool este ficatul... Celălalt organ afectat la fiecare abuz de alcool este creierul. Celulele nervoase nu se regenerează. La fiecare consum puternic de alcool sunt distruse câteva mii”*.⁶⁹

Pe lângă doctorul trupesc, și poate mai mult decât acesta, doctorul duhovnicesc are un mare rol în a-l ajuta pe bețiv să renunțe la patima sa. Pe

⁶⁷ Cuvântări la Praznicele Împărătești, București, 1942, Colecția “Izvoarele Ortodoxiei”, p.198

⁶⁸ Hans Klein, *Dependința de alcool, Consilierea familiei*, Editura Hora, Sibiu, 1999, p.78

⁶⁹ Ralf Schneider, *Alcoolul și medicamentele – droguri?*, Editura Hora, Sibiu, 1999, p.119

lângă sfaturi, dacă acesta apelează la ajutorul lui Dumnezeu, îl va ajuta harul primit în taina spovedaniei și a celorlalte taine tămăduitoare.

e. **Tabagismul** este o altă patimă care-i robește pe foarte mulți oameni. Sfântul Pavel ne întreabă: *“Nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?”* (1 Corinteni 6, 19). Or, acest templu al Duhului Sfânt noi ne îngăduim să-l “tămâiem” cu “tămâia dracului”.

Fumatul reduce speranța de viață. Fumătorii sunt predispuși la o seamă de boli, cum ar fi: cancerul, astmul bronșic, infarctul, bronșita, impotența, infertilitatea, emfizemul pulmonar, arteroscleroza, fragilitatea imunitară și altele.⁷⁰

Tabagismul face victime în întreaga lume. Anual mor în jur de 4,9 milioane de oameni din cauza acestui viciu. Panourile publicitare ale diverselor companii de țigări iau cu asalt orașele din întreaga lume. Personajele reclamelor sunt întotdeauna șarmante, pentru a reuși să-i corupă pe privitori.

Și în România acest păcat face ravagii. În județul Dolj, de exemplu, pentru estimarea prevalenței fumatului în perioada 1993-1996 s-a aplicat un chestionar de profil unui număr de 8502 subiecți din ambele medii de rezidență și de ambele sexe. Rezultatele obținute au fost comparate cu datele altor studii similare din România și S.U.A. Din prelucrarea datelor a rezultat că 21,9% din populația județului fumează. În alte județe procentul e mai mare. Proporția fumătorilor de sex masculin este de 2,76 ori mai mare decât a celor de sex feminin. În funcție de mediul de rezidență, tabagismul este mai răspândit în mediul urban, la ambele sexe, atingând cotele maxime la adolescenți și adulții tineri.⁷¹

Pentru a se renunța la această patimă este nevoie de multă voință. Ai nevoie, spunem noi, și de un bun duhovnic. Trebuie, apoi, să conștientizezi faptul că fumatul dăunează sănătății tale. E nevoie să fii hotărât pentru a spune: nu! Primele luni de abstenență sunt dificile pentru orice fumător. Tentația apare zilnic și e nevoie de o voință de fier ca să reușești cu adevărat. După ce ai renunțat la fumat nu-i bine să te amăgești cu o țigară. S-ar putea ca întreg efortul să fi fost în zadar.

Pe lângă aceste răni provocate de păcat ființei omenești am mai putea aminti și altele, precum onanismul, pornofilia și dependența de internet. Le-am subliniat, după părerea noastră, pe cele mai importante. Oricum, păcatul nu-i o simplă încălcare formală a poruncilor lui Dumnezeu, ci-i mult mai mult decât atât. El este o realitate spirituală care afectează profund omul lăuntric și se răsfrânge apoi asupra omului trupesc. Și nu numai atât: păcatul individului se răsfrânge asupra familiei, asupra colectivității și asupra cosmosului întreg.

⁷⁰ Mircea Diaconescu, *Tabagismul*, București, Editura Militară, 1981

⁷¹ Dorin Petrișor și Ileana Prejbeanu, *Aspecte epidemiologice privind prevalența fumatului în județul Gorj*, Craiova, 1997

6. Mijloace de vindecare recomandate de către părinți contemporani

Ne este foarte cunoscută pilda Samarineanului milostiv. Învățătorul de lege l-a întrebat pe Mântuitorul cine-i semenul nostru? Și Domnul i-a răspuns printr-o parabolă: *“Un om cobora de la Ierusalim la Ierihon, și a căzut între tâlhari, care după ce l-au dezbrăcat și l-au rănit, au plecat, lăsându-l aproape mort. Din întâmplare un preot cobora pe calea aceea și, văzându-l, a trecut pe alături. De asemenea și un levit, ajungând în acel loc și văzând, a trecut pe alături. Iar un samarinean, mergând pe cale, a venit la el și, văzându-l, i s-a făcut milă, și, apropiindu-se, i-a legat rănilor, turnând pe ele untdelemn și vin, și,*

punându-l pe dobitocul său, l-a dus la o casă de oaspeți și a purtat grijă de el. Iar a doua zi, scoțând doi dinari, i-a dat gazdei și a zis: ai grijă de el și, ce vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce, îți voi da. Care dintre acești trei ți se pare că a fost aproapele celui căzut între tâlhari? Iar el a zis: Cel care a făcut milă cu el. Și Iisus i-a zis: mergi și fă și tu asemenea” (Luca 10, 30-37).

Tâlcul moral este limpede: „Orice om în suferință este aproapele nostru pe care trebuie să-l ajutăm. Parabola are însă și un pronunțat tâlc dogmatic. Cel căzut între tâlhari este tot omul. Tâlharii sunt diavolii. Bietul om căzut între tâlhari coboară de la rai (Ierusalimul cel de sus) la iad (Ierihonul cel de jos). Preotul și levitul, adică legea și proorocii, nu l-au putut ajuta. Și a venit Samariteanul Milostiv – Hristos. El și-a asumat firea omenească, luând asupra Sa toate neputințele ei, afară de păcat, și a tămăduit-o. Undelemnul și vinul sunt simbolul Sfințelor Taine. Casa de oaspeți este Biserica. Gazda este preotul.

Preotului, duhovnicului, Mântuitorul îi încredințează pe omul rănit de păcate. Îi dă și doi dinari, Vechiul și Noul Testament, pentru a-l învăța. Îi pune la îndemână Tainele, pentru a-l vindeca. Iar răsplata va fi la a Doua Venire.

*„Unui asemenea părinte duhovnicesc trebuie să-i arătăm încrederea și dragostea pe care o arată bolnavul doctorului care-l îngrijește, urmând metodele terapeutice prescrise și așteptând să fie vindecat. De fapt, trebuie să-i arătăm chiar mai multă încredere și dragoste preotului decât doctorului, ținând seama de diferența dintre suflet și trup, și de faptul că Hristos însuși sălășluiește în părintele nostru duhovnicesc”.*⁷²

Omul căzut a fost restaurat de Hristos, prin iconomia Sfintei Treimi. Pentru fiecare ins în parte, mijloacele medicale pe care ascetica ortodoxă le pune la îndemână, prin harul Duhului Sfânt, oferă posibilitatea însănătoșirii.⁷³

Această însănătoșire a omului și însănătoșirea lui, săvârșită de Hristos, este dăruită potențial fiecărui ins prin Taine. Omul trebuie ca prin lucrarea sa, prin asceză, printr-o viață spirituală susținută, să asimileze acest dar al lui Dumnezeu.⁷⁴

Părinții duhovnicești sunt în măsură să-i prescrie credinciosului cele mai potrivite mijloace de însănătoșire. De aceea, am selectat dintr-o seamă de părinți contemporani mai multe mijloace de tămăduire, pentru ființa noastră atinsă de stricăciune.

a) Hristos este Doctorul cel Mare. El este totul.⁷⁵

1. Bătrânul Porfirie zicea: “Viața fără Hristos nu este viață. Dacă nu-L vezi pe Hristos în toate faptele și gândurile tale, tu trăiești fără Hristos”.

⁷² Mitropolit Hierotheos Vlahos, *Psihoterapia ortodoxă*, Învierea, Timișoara, 1998, p. 110.

⁷³ Jean-Claude Larchet, *Thérapeutique des maladies spirituelles*, Les Editions de l’Ancre, Paris, 1991, p. 907.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 10.

⁷⁵ Père Dionysos Tatsis, *Paroles des Anciens*, Düsseldorf, 1999, p.11

2. Același Bătrân adăuga: “Hristos este prietenul nostru, fratele nostru, El este tot binele și toată frumusețea. El este Totul. În Hristos nu este nici tristețe, nici melancolie, nici intravestire, atunci când omul este copleșit de gândurile și împrejurările care l-au apăsât și l-au rănit. Hristos este Bucurie, Viață, Lumină, Lumină adevărată care-l îmbucură pe om, îi dă aripi, îi descoperă toate lucrurile, îl fac să vadă toate creaturile, să sufere dimpreună cu toți și să dorească ca toți să fie cu Hristos și aproape de El.”
3. Amfilohie, Bătrânul din Patmos, zicea despre omul care-L uită pe Hristos din pricina numeroaselor sale ocupații: “Adesea Hristos vine și bate la poarta ta. Tu-L faci să se așeze în anticamera sufletului tău și, absorbit de ocupațiile tale, uiți de Dumnezeuiescul vizitator. El așteaptă ca tu să trândăvești, așteaptă... și apoi, dacă tu întârzi prea mult, El se ridică și pleacă. Uneori încă, ești atât de ocupat că-I răspunzi de la fereastră: n-ai nici atâta timp încât să-i deschizi ușa!”
4. Același Bătrân zicea: “Omul care nu-l are pe Hristos în el vede toate lucrurile sumbre și dificile”. Și încă: “Până ce inima omului nu este locuită de Hristos, el are loc pentru bani, pentru averi și pentru creaturi”.
5. Asupra aspectelor Providenței lui Dumnezeu, pe care omul le ignoră, Bătrânul Porfirie zicea: “oamenii poate ajunge la o întunecare a conștiinței văzând, zicând așa, neantul din fața lor și cugetând: “Noi cădem în neant, suntem pierduți. Iar din spate suntem războiți!” Atunci revin la Dumnezeu și-i luminează credința noastră ortodoxă. Dumnezeu lucrează în taină și nu vrea să influențeze libertatea omului. El conduce evenimentele în așa fel încât omul să călătorească încet acolo unde trebuie”.
6. Bătrânul Epifanie zicea: “Lecțiile pe care ți le dă Dumnezeu sunt total diferite de cele pe care ți le dau oamenii. Pentru noi, doi și cu doi fac patru. Dar, pentru Dumnezeu, doi și cu doi pot face cinci, sau șase, sau nu importă ce alt număr!”
7. Antim, Bătrânul din Chios, spunea: “Fără voia lui Dumnezeu o piatră nu poate fi mișcată nici o frunză de copac nu se poate clătina ca să cadă pe pământ”.
8. Bătrânul Eusebiu de la Frăția Zoi⁷⁶ scria unui fiu de-al său duhovnicesc: “Atunci când Dumnezeu se îndepărtează de om, acesta nu numai că se prăbușește în tot felul de păcate și nedreptăți, dar el pierde și credința. Dumnezeu te-a făcut creatura Sa și, prin credința ta în El și voința ta de a crește după voia sa, El te face copilul Său, prevăzând toate lucrurile ca un Tată plin de dragoste și are grijă de viitorul tău ca tu să devii desăvârșit”.

⁷⁶ *Frăția Zoi*, care-și are sediul în Athena și publică lucrări de spiritualitate și de teologie ortodoxă

9. Despre mijloacele pe care le întrebuițează Dumnezeu pentru a-l ajuta pe om, Bătrânul Antim zicea: “Bunul Dumnezeu nu încetează să-i dea sugestii bune omului. Uneori îl luminează, alteori îi trimite o mângâiere prin intermediul unei persoane, alteori îi dă un semn. Mila nesfârșită a lui Dumnezeu se folosește de toate căile posibile pentru a-l apropia pe om de Sine și a-l mântui”. Bătrânul adăuga: “Dumnezeu îl ajută pe om, fie printr-un părinte duhovnicesc pe care-l face să-l cunoască pentru a-l îndruma, fie printr-un înger care-l luminează, fie printr-un gând bun pe care îl sugerează sau printr-o descoperire dumnezeiască pe care i-o acordă”.

10. Bătrânul Ieronim zicea: “Fiți atenți la felul în care vă petreceți ziua de astăzi. Iar viitorul încredințați-l Providenței divine! Dumnezeu vă va ajuta. Ceea ce e cu voia lui Dumnezeu se va face! Nu vă chinuiți mintea gândind la viitor. Dumnezeu va ajuta”.

11. Referitor la dragostea lui Dumnezeu pentru om, Bătrânul Antim, noul sfânt din insula Chios, sublinia: “Dumnezeu nu-i separă pe drepti de păcătoși nici nu-i compară pe cei răi cu cei buni. Albina, dacă găsește un pic de zahăr pe o scrumieră, nu importă cât de murdară este aceasta, va lua zahărul pentru a face din el miere. Dumnezeu nu se uită dacă omul se găsește în păcat sau în virtute, nici dacă este bun sau rău. El caută doar momentul în care să Se apropie pentru a-i veni în ajutor”.

b). **Dragostea vindecă sufletul**⁷⁷

1. Bătrânul Amfilohie dădea acest sfat: “Iubește-L pe Unicul ca toți să te iubească. Nu numai oamenii te vor iubi, ci și viețuitoarele fără rațiune, căci, atunci când harul divin se manifestă, el atrage ca un iubitor tot ce este înaintea lui. Și nu numai că te vor iubi, ci te vor și respecta, căci pe chipul tău va străluci fața curată și feciorelnică a Celui pe care tu-L iubești și adori”.

2. Bătrânul Iosif Isihastrul le zicea călugărilor săi: “Ceea ce nu-i dăm lui Dumnezeu spre a fi întrebuițat de El, este întrebuițat de diavol. De aceea Domnul ne-a dat porunca să-L iubim din tot sufletul și din toată inima, pentru ca cel rău să nu găsească nici loc nici odihnă pentru a locui în noi”.

3. Despre iubirea pe care trebuie să o avem față de Hristos, Bătrânul Amfilohie zicea: “Până ce inima noastră nu este locuită de dragostea lui Hristos, nu putem face nimic. Suntem ca niște bărci fără carburant în motor. Și el

⁷⁷ Père Dionysos Tatsis, *Paroles des Anciens*, Düsseldorf, 1999, p.15

adăuga: “Să ne aducem aminte de Hristos cu dragoste, și atunci inima noastră va tresălta de bucurie”.

4. Dragostea niciodată nu se sfârșește. Chiar dacă se adresează la mai mulți, nu se împuținează. Bătrânul Epifanie zicea: “Dragostea adevărată se aseamănă cu flacăra unei lumânări. Oricâte alte lumânări s-ar aprinde din ea, flacăra primeia rămâne întregă și nu se micșorează deloc. Și, fiecare nouă lumânare, are aceeași flacăra ca și precedentele”.
5. Bătrânul Iosif spunea: “Când Harul lucrează în sufletul celui ce se roagă, Dragostea lui Dumnezeu îl copleșește și el nu poate decât să suporte ceea ce resimte. Această dragoste se întoarce apoi spre lume și spre oameni, pe care îi iubește într-atât încât cere să ia asupra sa toate nenorocirile și suferințele omenești pentru a-i ușura pe alții. În general această dragoste compătimizește cu toate ispitele și încercările, chiar cu cele ale ființelor fără rațiune, până acolo încât plânge gândindu-se că acestea suferă! Acestea sunt caracteristicile dragostei care provoacă și suscită rugăciunea. De aceea marii rugători nu încetau de a mijloci pentru lume. Ni se pare străină și cutezătoare rugăciunea lor, dar ea prelungește viața pe pământ. să știți că dacă acești rugători ar dispărea, acesta ar fi sfârșitul lumii”.
6. Bătrânul Ironim zicea: “Vrei să iubești oamenii? Iubește-L pe Hristos și vei vedea cât îi vei iubi pe oameni, chiar dacă nu vrei. Dragostea care vine din dragostea lui Hristos este dragoste puternică și veritabilă. Iubește-L pe Hristos!”
7. Dragostea este semnul după care se recunosc creștinii. Bătrânul Amfilohie zicea: “Noi trebuie să avem dragoste față de persoana lui Hristos, această dragoste este necesară vieții sufletului nostru. Dragoste față de creaturile lui Dumnezeu, față de animale, de copaci, de flori, de păsări, și mai ales față de om, cea mai perfectă dintre creaturile lui Dumnezeu”.
8. Același bătrân povățuia: “Dragostea cerească, copilul meu, să-ți umple mereu inima. UMLE-O numai de doriri înalte și dumnezeiești. Te vei bucura atunci de șoaptele dumnezeiești ale Ființei adorate, care se bucură să vorbească cu tine atunci când inima ta a devenit tronul Său. Trebuie să-ți păstrezi neîncetat inima ca un chivot sfânt și imaculat”.
9. Noi îi admirăm pe Sfinții Părinți ai Bisericii noastre pentru nevoințele ascetice pe care le-au împlinit. Dar oare ce le dădea forță de a le îndura? Bătrânul Antim sublinia: “Părinții aveau platoșă credința neclintită în Dumnezeu și străluceau de doriri sfinte. Dumnezeu îi lăsa să simtă încercarea suferințelor atât cât voia, apoi le dădea harul Său și socoteau ca nimic aceste suferințe”.

10. Despre dragostea pe care trebuie să o avem pentru cei ce ne stânjenesc și ne chinuiesc, Bătrânul Porfirie zicea: “Orice om care ne jignește, ne face rău, ne calomniază sau este nedrept cu noi, este unul dintre frații noștri căzut în mâinile diavolului. Până ce-l întâlnim pe acest frate noi trebuie să plângem mult, să suferim dimpreună cu el și să ne rugăm lui Dumnezeu, în liniște și cu stăruință, ca-n ceasul dificil al ispitei să ne întărească și să aibă milă de fratele nostru, victima diavolului. Și Dumnezeu ne va ajuta, atât pe noi cât și pe fratele nostru”.
11. Despre dragostea față de aproapele Bătrânul zicea: “Când fratele nostru face o greșală, noi trebuie să-i suportăm ispita. Adevărata dragoste ne inspiră să facem sacrificii pentru aproapele nostru. Fără sacrificiul din partea noastră, dacă-l judecăm pe fratele nostru care a păcătuit, îl facem să cadă și mai jos. Și invers, printr-un sacrificiu făcut al dragostei noastre și prin rugăciunea noastră tainică pentru el, îi trezim conștiința, care se educă și-l judecă: atunci el se pocăiește și se îndreaptă”.
12. Bătrânul Iosif zicea: “În prezența unuia despre care știi că te bârfește și te denigrează, este aproape imposibil să nu te tulburi înlăuntrul tău, chiar dacă te sforțezi să rămâi nepăsător. Dar prin iertare și rugăciune pentru acea persoană, tu contrabalansezi rana și tristețea”.
13. Bătrânul Filotei sublinia importanța dragostei: “Dacă un om construiește o casă și o lasă fără acoperiș, această casă nu-i folosește la nimic. La fel este și omul care a dobândit toate virtuțile și n-are dragoste, este ca o casă fără acoperiș”.
14. Pentru a dobândi dragostea, același Bătrân învăța: “Omul blând se curățește de păcatele sale, căci Dumnezeu locuiește în el. Omul curățit de păcate este iluminat de razele Duhului Sfânt și dobândește dragostea”.
15. Bătrânul Porfirie zicea: “Hristos locuiește în sufletele adevăraților creștini, și ei nu pot decât să-i iubească pe toți oamenii, inclusiv pe dușmanii lor”. Și adăuga: “Coroana dragostei noastre față de prieteni are și corpuri străine (interesul, recompensa, vanitatea, slăbiciunea sentimentelor, simpatia pățimașă) în timp ce coroana dragostei noastre față de vrăjmași este pură”.
16. Vocea iubirii schimbă inima împietrită a oamenilor. Bătrânul Porfirie învăța: “Dragostea lui Hristos trebuie să atingă tot universul, chiar și pe hipi din Matala! Aș dori mult să mă aflu acolo cu ei, nu pentru a păcătui împreună cu ei sau pentru a-i critica pe acești oameni, ci pentru a trăi cu ei, bineînțeles fără a păcătui, și a lăsa dragostea lui Hristos, care schimbă ființele, să le vorbească ea însăși”.

17. Ascultarea este o condiție a dragostei. Bătrânul Iosif Isihastrul zicea: “Nu există dragoste adevărată fără supunere. Cum poți tu să-i iubești și să slujești altora dacă nu te supui voinței lor? fiecare faptă de dragoste adevărată este slujire, și cei ce practică ascultarea fac o dublă lucrare: pe de o parte, își arată încrederea în cel ce poruncește și, pe de altă parte, dragostea pusă în practică prin serviciu ce i-l oferă”.
18. Bătrânul Amfilohie zicea: “Eu am fost născut pentru a-i iubi pe toți oamenii. Că sunt turci, negri sau albi, nu mă interesează. Văd pe chipul fiecărui om chipul lui Dumnezeu. Și pentru acest chip a lui Dumnezeu, cu sunt gata la orice sacrificiu”.
19. Gheorghe, Bătrânul din Drama, de asemenea, îi învăța pe creștini să fie iubitori: “Creștinul care-i iubește pe toți oamenii și mai ales îi iartă pe cei ce i-au făcut rău merită să primească răsplată de la Dumnezeu. Căci dacă împlinim toate faptele bune, dar nu-l iubim pe aproapele, nu facem nimic. Suntem un zero, un nimic! Iubirea, frații mei, iubirea o cere Dumnezeu de la noi!”
20. Bătrânul Porfirie zicea: “Pentru ca toți să te iubească, trebuie ca tu mai întâi să-i iubești”.

c). **Rugăciunea, cel mai la îndemână medicament**⁷⁸

1. Bătrânul Iacob zicea: “Nici o rugăciune nu-i pierdută, copiii mei! În ce mă privește, rugăciunea mă ține de ani de zile”.
2. Adresându-se maicilor din mănăstirea sa Antim, Bătrânul din Chios, sublinia: “Rugăciunea nu-i un lucru greu. Este o lucrare interioară, o puternică concentrare a sufletului. Rugăciunea are nevoie, în același timp, de post și de priveghere. Postul slăbește patimile, iar privegherea le omoară. Rugăciunea îi dă aripi omului, îl face să se urce spre ceruri și-i dăruiește harisme dumnezeiești”.
3. Bătrânul Iosif zicea: “Începutul drumului spre rugăciunea curată este lupta împotriva patimilor. Este imposibil să faci progrese în *Rugăciunea lui Iisus*⁷⁹ atâta timp cât lucrează patimile. Totuși acestea nu împiedică să existe harul rugăciunii, dacă nu suntem cuprinși de nepăsare și de slavă deșartă.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 21.

⁷⁹ Rugăciunea lui Iisus, mai numită și *Rugăciunea inimii*, presupune repetarea invocării “*Doamne Iisus Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!*” Cum această expresie revine foarte des în text, o numim simplu: *Rugăciune*.

4. Rugăciunea este izvorul puterii. Bătrânul Porfirie zicea: “Mucenicii sufereau mult când îi torturau, cum suferă orice om normal. Diferența este că ei erau în permanență uniți cu Hristos prin rugăciune: De la El primeau o putere mai mare decât suferințele lor, încât le puteau învinge. Dar dacă lăseau rugăciunea, chiar pentru un moment, suferințele deveneau insuportabile și ei erau gata să se lepede de Hristos. Ancorați în rugăciune, ei primeau forță și suportau până la sfârșit suferințele martiriului”.
5. Bătrânul Amfilohie sfătuia: “Rugăciunea făcută cu stăruință, trezvie, pietate, credință și frângerea inimii, este bună și folositoare. Diavolul se luptă în diferite feluri cu cei ce se roagă, dar pe cei ce nu se roagă îi iubește! Omul în rugăciune vorbește cu Dumnezeu și Îi cere bunuri duhovnicești și mântuire. Cel ce se roagă trebuie să fie smerit”.
6. Bătrânul Ieronim zicea: “Nu neglija rugăciunea. Ferește-te de nepăsare și indiferență. Dacă te rogi dimineata, și simți frângere în sufletul tău, toată ziua vei avea aripi. Dar dacă începi ziua fără rugăciune, vei umbla abătut”.
7. Același Bătrân îl sfătuia pe unul dintre fiii săi duhovnicești, referitor la rugăciune: “Mai întâi roagă-te, asigurându-ți liniștea. Dacă nu te poți ruga mult dimineata, roagă-te la amiază, sau seara, sau mai bine noaptea. Caută un moment de liniște și te roagă. Roagă-te până plouă, adică până-ți vin lacrimile. Mulți sunt cei ce se roagă toată noaptea fără a se obosi. Rugăciunea este dulce”.
8. Scopul universului este să-L laude pe Dumnezeu. Bătrânul Ioil din Kolamata zicea, referitor la acest lucru: “În cer, îngerii și sfinții, stelele și păsările Îl laudă pe Dumnezeu. Pe pământ Îl laudă înțelepții și oamenii simpli, călugării și pustnicii. Lauda lui Dumnezeu este firul care unește toate locurile din univers, ea este ultima rațiune, ținta cea mai înaltă, și deci pentru om de asemenea, scopul suprem”.
9. Același Bătrân zicea de asemenea: “În pacea și bucuria pe care o simte omul care se roagă, pământul se netezește; gânduri bune și murmure cerești încep să-i parvină și să-i șoptească sfaturi bune la ureche: acestea sunt conversații cerești”.
10. Bătrânul Amfilohie zicea: “*Rugăciunea lui Iisus* a umplut Raiul cu atâția sfinți! Singură *Rugăciunea inimii* curățește și sfințește. Psalmii și cântările Bisericii sunt bune, dar noi le zicem pentru a atrage și a mișca sufletește lumea. Noi, călugării, trebuie să vorbim în Rai încet. Cei ce psalmodiază se aseamănă cu oamenii care se află în afara palatului împărațesc și cântă pentru a-și manifesta entuziasmul. Împăratul, cu siguranță, primește cu plăcere

aceste cântări, pentru că ele vorbesc despre El, dar preferă în taina inimii Sale ceea ce I se spune la ureche”.

11. Ieronim, Bătrânul din Eghina, zicea despre rugăciune: “Mulți nu suportă să treacă un scurt moment fără rugăciune și suferă pentru acesta: orele în care doresc să se roage și nu pot li se pare un martiriu”. Și repeta de asemenea: “Când îți moare mama sau un apropiat de al tău, nu cauți o carte să înveți să plângi. Din cauza durerii cuvintele îți vin spontan în suflet. La fel, în rugăciune, trebuie să lăsăm ființa noastră să-i spună spontan lui Dumnezeu ce o doare”.
12. Uneori, același Bătrân, zicea: “Dacă tu însuți nu ascuți și nu înțelegi ce zici în rugăciune, cum vrei ca Dumnezeu să te asculte? Și mărturisea: “Eu, când simt răceală, mă rog și harul lui Dumnezeu mă încălzește”.
13. Porfirie, Marele Bătrân, zicea despre rugăciune: “Când suntem, sub influența harului lui Dumnezeu, rugăciunea noastră devine curată. Să ne rugăm fără încetare, chiar dacă suntem lungiți pe pat și ne pregătim de somn sau ne odihnim”.
14. Același bătrân îl sfătuia pe unul dintre fiii săi duhovnicești: “Nu te ruga lui Dumnezeu să te ridice din boli, ci într-armează-te cu *Rugăciunea inimii* și ai răbdare. Vei avea de aici un mare câștig”.
15. Rugăciunea îl limpezește pe om. Bătrânul Porfirie sublinia acest lucru folosindu-se de un exemplu: “Generatorul electric este undeva, și becul în cameră. Dacă noi nu manevrăm întrerupătorul rămânem în beznă. Vreau să spun că unde este Hristos, acolo este sufletul nostru. Dar dacă noi nu manevrăm întrerupătorul rugăciunii, sufletul nostru nu va vedea lumina lui Hristos și va rămânea în beznă diavolului”. Unuia dintre fiii săi duhovnicești Bătrânul îi spunea: “Știi tu ce mare dar ne-a făcut Dumnezeu dându-ne dreptul să-I vorbim în orice oră, în orice moment și oriunde ne-am găsi? Aceasta este marea noastră demnitate. De aceea trebuie să-L iubim pe Dumnezeu”.
16. Bătrânul Ioil îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Când te apropii să te rogi, adu-ți aminte de patimile tale, de slăbiciunile tale, de ușurința cu care tu rățăcești și cazii, dar adu-ți aminte și de faptul că Hristos te poate sprijini”.
17. Același Bătrân sfătuia: “Așează-te în genunchi și zi: Ține-mă Hristoase ca să nu mă despart de Tine”.
18. Rugăciunea îl ajută enorm pe om să se elibereze de patimi. Bătrânul Eusebiu spunea, în acest sens: “Când patimile intră în suflet, îl cuceresc și-l fac rob.

Omul are atunci nevoie de a deveni conștient de starea sa și de a se ruga fără întrerupere într-o smerenie a inimii până ce va fi eliberat de patimi”.

19. Bătrânul Eusebiu îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Nu neglija niciodată rugăciunea și lectura! Fii binefăcător pentru alții cu cuvântul și cu fapta. Înfrânge mândria drăcească”.
20. Dracii pornesc o luptă crâncenă împotriva nevoitorilor. Împotriva lor ne opunem cu rugăciunea și, progresiv, devin neputincioși. Bătrânul Iosif îi scria unui călugăr tânăr care era angajat într-o asemenea luptă: “Tu u vezi că, la fiecare rostire a lui *Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul*, numeroși draci cad și-ți întorc spatele. Tu vezi doar că ești rănit. Să știi că, în același timp, și ei sunt înfrânți și fugăriți. De fiecare dată când noi răbdăm ei fug în viteză și, la fiecare rostire a *Rugăciunii lui Iisus*, ei sunt grav răniți. În vremea luptei nu aștepta ca tu să-i ataci cu arme și cu săbii, iar ei să-ți răspundă cu ciocolată și cu delicatese!”
21. Rugăciunea trebuie însoțită de dragoste. Bătrânul Amfilohie zicea: “O rugăciune fără dragoste este ca o pasăre fără aripi: i se pare că-i frumoasă, dar n-are aripi și nu poate zbura”.
22. Bătrânul Amfilohie le spunea călugăriților sale: “Eu doresc, ca voi să întemeiați stații de rugăciune pe insulele noastre. Eu vreau să ascult vocea Domnului în voi. Vreau ca Domnul să vorbească prin inima voastră! Să devină tron a lui Dumnezeu prin *Rugăciunea lui Iisus*”.
23. Bătrânul Porfirie zicea: “Faceți metanii când vă rugați, chiar dacă acest lucru vă obosește! Rugăciunea însoțită de o nevoință de bunăvoință este mai plăcută lui Dumnezeu și dă roade”.
24. Ieronim, Bătrânul din Eghina, sfătuia: “Dacă mintea ta se află în Dumnezeu, tu te poți ruga, chiar dacă te afli în pat! Din contră, dacă mintea ta este aiurea, chiar dacă ești în genunchi, tu n-ai emoția rugăciunii și rugăciunea ta rămâne fără rod. Nu simți nici o ușurare și te doare capul, căci rugăciunea nu-ți aduce nici o bucurie”.
25. Într-una din scrisorile sale, Bătrânul Iosif explică: “Dacă cineva rămâne aproape de mine, va auzi rugăciunile și gemetele mele, și va vedea lacrimile pe care le vărs pentru frații mei. Toată noaptea eu mă rog și strig: “Doamne, mântuiește-i pe toți frații mei sau șterge-mă și pe mine din cartea vieții, căci nu vreau să ajung singur în Rai”.

26. Bătrânul Iacob a zis: “Eu am cerut lui Dumnezeu să-mi dăruiască harisma de a citi în inimile oamenilor privindu-le fața, pentru a-i putea ajuta. Și Dumnezeu mi-a dăruit-o”.
27. Prin rugăciune aflăm voia lui Dumnezeu într-o problemă care ne preocupă. Bătrânul Iosif Isihastul zicea: “Dacă vrei să cunoașterea voia lui Dumnezeu, renunțați total la voia voastră, la toate gândurile și planurile, și, cu profundă umilință, cereți-I lui Dumnezeu sfatul în rugăciune. Faceți apoi ceea ce se va prezenta în inima voastră sau o va îndupleca, **căci** acest lucru va fi după Dumnezeu. Cei ce au o mare îndrăzneală către Dumnezeu, când se roagă pentru a-I cunoaște voia, aud în ei înșiși «informația» divină; ei devin și mai atenți la viața lor și nu fac nimic fără «informația» divină”.
28. Un om i-a zis Bătrânului Ieronim că s-a folosit mult de rugăciunea lui și că-i mulțumește. Bătrânul i-a răspuns: “Din aceasta îți voi da mereu roade duhovnicești. Dacă le vei culege, foarte bine! Dacă nu, tu vei flămânzi și ele se vor pierde. Tu, de asemenea, trebuie să te rogi. Altfel, rugăciunile mele nu-ți vor fi de nici un folos!” Și-n alt rând sublinia: “Eu voi mijloci la Dumnezeu pentru tine, eu mă voi ruga. Dar să știi că rugăciunea unuia singur nu-i suficientă. Eu mă rog pentru tine, dar, roagă-te și tu, de asemenea!”
29. Același bătrân mărturisea: “Eu mă jertfesc pentru cei ce mă rog. Nu mă pot ruga fără să mă jertfesc. Socot că o rugăciune făcută fără ca inima să sângereze de dragoste și de durere nu-L atinge pe Dumnezeu. De aceea mă absoarbe rugăciunea și nu suport să vorbesc apoi cu oamenii”.
30. Bătrânul Porfirie îi sfătuia pe fiii săi duhovnicești să se roage pentru alții urmându-i exemplul: “Știți, eu simt că vă ajut mult cu rugăciunile mele. Când vă rugați pentru o persoană pe care diavolul o ispitește cu patimi păcătoase, nu-i spuneți, căci diavolul va lua act și va stăruia o opoziție în inima ei, iar rugăciunile voastre vor fi fără rod. Ci rugați-vă pentru ea în taină, și rugăciunile voastre o vor ajuta”.
31. Rugăciunea pentru aproapele este o datorie sacră. Bătrânul Porfirie zicea: “Nu te poți mântui singur, dacă alții nu se mântuiesc! Este o greșală să te rogi numai pentru propria-ți mântuire. Trebuie să ne rugăm pentru lumea întreagă, pentru ca nimeni să nu se piardă”. Și, altădată, adăuga: “Eu nu mă tem de iad și nu mă gândesc la rai. Îi cer doar lui Dumnezeu să aibă milă de lumea întreagă și de mine, de asemenea”.
32. Diavolul se străduiește în diferite chipuri să-i tulbure pe cei ce se roagă. Bătrânul Daniel din Katounakia⁸⁰ se adresa astfel călugărițelor sale: “Când o soră aprofundată în rugăciune este cuprinsă de durere și-i vin lacrimi din

⁸⁰ Zonă deșertică din Muntele Athos unde călugării trăiesc, în general, în sihăstri și schituri

belșug, să fie foarte atentă ca să nu-i dea dracul slavei deșarte gândul că ea practică virtutea, ci să o roage pe Împărăteasa, Maică a lui Dumnezeu, să-i dea smerenia cunoașterii de sine. Căci durerea este datoria celor ce se pocăiesc. Dacă în timpul rugăciunii simte un parfum sau vede o lumină, sau un înger, să nu cumva să fie atrasă de asemenea contemplații!”

33. Bătrânul Iosif zicea: “Când mintea primește *Rugăciunea lui Iisus* și când omul simte bucuria, *Rugăciunea* se zice neîncetat în el, fără ca el să se sforțeze. Când mănâncă sau se plimbă, când doarme sau este treaz, *Rugăciunea* răsună în el, și el simte pace și bucurie”. Bătrânul adăuga: “Cât durează *Rugăciunea*, raiul este în suflet. Și dacă omul se află în «*deșert*», binefacerile *Rugăciunii lui Iisus* nu se mai pot socoti!”
34. Despre experiența mistică a rugăciunii lui Iisus, Bătrânul Ieronim zicea: “*Rugăciunea* este o convorbire cu Dumnezeu. Când simțim bucuria rugăciunii, suntem foarte vioi. Este o pregustare a vieții din rai. Și dacă vă străduiți mult, Domnul o să v-o dea. *Rugăciunea* îl ridică pe om până la contemplarea dumnezeiască. Mihail, Bătrânul meu, era tot lumină când se ruga. Și în această stare, nu se ruga cu cuvintele, ci cu mintea. Cuvintele sunt surcelele pe care le folosim până se aprinde focul. Când focul rugăciunii este aprins, adică atunci când vine căldura și durerea inimii, omul nu mai poate vorbi. Îl simte și Îl aude pe Dumnezeu în el. Atunci vin lacrimile. Omul atinge o măsură duhovnicească, acea a *Rugăciunii inimii*, a doririi duhovnicești și a inefabilelor gemete”.
35. Toți Bătrânii au trăit experiențele mistice ale rugăciunii. Menționăm aici ceea ce Bătrânul Amfilohie mărturisea fiilor săi duhovnicești: “Câtă vreme rămân pe stâncă înaltă a rugăciunii, orice valuri ar bate la temelia ei, nu-mi pot face nimic. Dacă însă mă las în jos, ele mă udă. *Rugăciunea inima*, reintegrează, unește, sfințește. Câtă vreme focul *Rugăciunii lui Iisus* arde în suflet, toate crengile uscate ard și dispar. La începutul *Rugăciunii* tu simți bucurie, apoi dulceață, și la sfârșit vin lacrimile, căci simți prezența lui Iisus. Cu *Rugăciunea lui Iisus*, omul devine ca un copil. Se adresează lui Dumnezeu simplu și inocent, ca și Adam în rai, înainte de cădere. Cu *Rugăciunea* se dobândește sfânta și binecuvântata *apatie*.⁸¹ *Rugăciunea lui Iisus* sfințește locul unde ești și munca ce o faci. *Rugăciunea* rezolvă orice lucru. Ea te face să umbli pe mare, scurtează distanțele, schimbă dispoziția oamenilor, dă curaj, credință și răbdare în viață”.

d). Paza minții, mijloc de prevenire a păcatelor⁸²

⁸¹ *Apatia* (απάθεια) înseamnă lipsa patimilor sau, mai bine, biruința asupra patimilor

⁸² Père Dionysos Tatsis, *Paroles des Anciens*, Düsseldorf, 1999, p.31.

1. Bătrânul Ieronim le repeta mereu fiilor săi duhovnicești: “Fiți atenți la mintea voastră. Nu o înrobiți cu nimic. Eu însumi regret că am construit biserici, că mi-am înrobit mintea cu multe griji și am împiedicat-o să se roage”. Și adăuga: “Fiți foarte atenți cu mintea voastră. Nu o împovărați cu tristețea și cu probleme inutile. Când apa este curată și liniștită, tu vezi până-n adâncime și poți observa chiar și o pietricică. La fel este și cu mintea”.
2. Paza minții este o condiție a rugăciunii. Bătrânul Iosif Isihastrul, cu bogata experiență din Sfântul Munte, zicea: “O rugăciune fără atenție și trezvie este o pierdere de timp, o muncă fără răsplată. Noi trebuie să fim atenți asupra simțurilor, a celor lăuntrice și a celor din afară. Căci fără această atenție, mintea și puterile sufletului se răspândesc în lucruri deșarte și obișnuite – ca și apa murdară ce curge pe drum. Nimeni nu se poate ridica spre înălțimi, dacă nu urăște lucrurile pământești, adesea, ne rugăm și mintea noastră se împrăștie la lucrurile ce-i plac, este atrasă de obișnuit. De aceea, trebuie să ne sforțăm pentru a ne reculege și a fi atenți la cuvintele *Rugăciunii*”.
3. Referitor la mintea care se împrăștie în timpul rugăciunii, Bătrânul Ieronim zicea: “N-are importanță că mintea scapă adesea departe de rugăciune și de cuvintele pe care le pronunțăm, să fim atenți ca noi să nu ne împrăștiem! Ea va reveni. Mintea se aseamănă cu un pui mic. El fuge înapoi, fuge în colo, nu rămâne aproape de mama lui care este legată de un loc. Dar când s-a obosit, el revine să se odihnească și să doarmă la picioarele ei”.
4. În timpul rugăciunii ni se perindă în minte chipul diferitelor persoane. Ieronim, Bătrânul din Eghina, dădea sfatul: “Dacă o persoană, oricine ar fi, se interpune între tine și Hristos, respinge imediat această imagine. Căci ea răpește mintea care trebuie să fie întreagă la Dumnezeu”.
5. Asupra lucrării minții, Bătrânul Iosif zicea: “Mintea hrănește sufletul. Tot ce ea aude sau vede, bun ori rău, face să coboare în inimă, care este centrul puterilor spirituale și fizice ale omului”.
6. Același Bătrân zicea despre minte: “Când mintea omului se purifică și se iluminează – căci ea are propria sa iluminare, independentă de harul divin, cu ajutorul căruia, cum zic Părinții, ea vede mai departe decât dracii – ea primește, în plus, iluminarea harului divin, până acolo încât acesta poate locui constant în ea și-i acordă vedenii și contemplații. Dacă omul are dorința de a vedea și învăța câteva lucruri ce-l interesează, poate să ceară acestea în rugăciune; harul va lucra pentru a-i împlini cererea.

e). Mintea sănătoasă gândește frumos⁸³

⁸³ *Ibidem*, p. 34.

1. Bătrânul Amfilohie zicea: “Îndulcește-ți sufletul cu gânduri de mângâiere și de speranță, înflăcărează-ți cuvintele cu arondarea dragostei față de Mirele tău și adu-ți aminte de suferințele pe care El le-a îndurat pentru tine. Astfel, tu vei rămâne ferm, dăruit lui Hristos și smerit”.
2. Referitor la gândurile sugerate de diavol, pentru a zdruncina credința, Bătrânul Filotei îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Dacă vrăjmașul îți inspiră gânduri de îndoială, spune din tot sufletul: «Eu cred cu tărie în tot ce crede Biserica, în tot ce a spus Hristos în Evanghelie, în tot ce au spus Apostolii și Sfinții Părinți, dar pe tine, diavole, nu te cred, căci tu ești viclean și mincinos!»”
3. Referitor la cursele diavolului, Bătrânul Ieronim zicea: “ispititorul face totul pentru a ne întuneca și a ne face să cădem. Când nu ne face să cădem cu fapta, ne face să cădem prin gânduri de disperare. Să nu primim niciodată deznădejdea și, gândurilor ispititorului să-i răspundem astfel: “Chiar dacă voi merge în iad, diavole, voi fi într-un loc mai bun ca tine! Eu nu mă tem căci mă pot pocăi și știu că Dumnezeu este dragoste deplină!”
4. Bătrânul Iosif învăța: “Înainte ca ispititorul să imprime un gând în mintea ta, anulează-l prin *Rugăciunea lui Iisus!* Nu îngădui gândului să te pătrundă!”
5. Asupra aceluiași subiect, bătrânul Eusebiu îi scria unuia dintre ucenicii săi: “Fii mereu atent la minte, pentru a alunga gândurile rele din momentul în care vin, fără a le îngădui să locuiască în ea nici o secundă! Căci dacă gândurile rele întârzie în minte este păcat, și este pericol **că coboară** în inimă”.
6. Bătrânul Iacob zicea: “Alungați gândurile rele și imaginile sugerate de diavolul. Nu le acordați nici cea mai mică importanță”.
7. Bătrânul Ieronim arăta cum să înfrunți gândurile: “În orice fel ar veni gândurile și orice ar face, ele sunt străine. Să le înfruntăm atât cât putem și să le izgonim! Nu trebuie să ne mâhnim din cauza lor. Să fim foarte atenți la faptele noastre. Gândurile sunt străine, celălalt ni le sugerează. Ele vor dispărea.
8. Bătrânul Iosif îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Fugi de gândurile rele ca de foc! nu le da nici o atenție, ca ele să nu prindă rădăcină în tine. Nu dispera, căci Dumnezeu este generos și-i iartă pe păcătoși. Dacă tu faci o greșală, pocăiește-te și întărește-ți voința ca să nu recai în aceeași greșală.”

f). Bătălia pentru virtute⁸⁴

1. Bătrânul Porfirie zicea: “Atunci când Hristos vine să umple toată casa inimii noastre, toate problemele, toate rătăcirile, toate neliniștile dispar. Și păcatul, de asemenea, dispare”.
2. Unui teolog care susținea să trebuie să fie un om de acțiune creștinul, Bătrânul Ioil i-a răspuns: “Voi! Nenorocitul, nu vei lăsa acțiunea și frământarea de-o parte pentru a te ocupa puțin de propria ta curățire? Noi suntem numai frământare și acțiune, iar sufletul ni l-am lăsat în paragină! Curățește-ți sufletul de patimi printr-o lucrare în adâncime, și ceea ce vei oferi atunci semenului tău, tu vei oferi nu din golul sufletului tău, ci din bogăția ta interioară!”
3. Lupta spirituală trebuie dusă cu zel. Bătrânul Antim zicea: “Zelul și nepăsarea sunt două mijloace puternice. Unul ne unește cu Dumnezeu și celălalt ne separă. Zelul este un fier încins, nepăsarea este un fier rece: oricât de tare ar lovi fierul în fierul rece, nu poate face din el ceva, pe când fierul încins este ușor de modelat”.
4. Cunoașterea de sine îl face pe om înțelept. Bătrânul Iosif zicea: “Cunoașterea de sine îl face pe creștin mult mai înțelept decât alți oameni. El devine smerit și în același timp primește harul Sfântului Duh”.
5. La sfârșitul vieții sale Bătrânul Eusebiu le zicea ucenicilor săi duhovnicești care-l încurajau: “Viața mă apasă greu. Dacă aș mai trăi un pic, n-aș dori să fac altceva decât să mă cunosc mai bine. Acum câțiva ani aveam impresia că mă cunosc dar împrejurările mi-au demonstrat că nu mă cunoșteam bine!”
6. Bătrânul Porfirie îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Fii atent mai ales la dracul acediei.⁸⁵ Nu-l subestima! Când domină sufletul, el îl înghite și-l paralizează. Este un drac puternic și intră în om cu o mulțime de alți draci”.
7. Dacă omul eșuează în intenția sa duhovnicească, pățește lucrul acesta din neglijența sa. Bătrânul Iosif zicea: “Neglijența ne subminează. Ea se aseamănă cu seceta, din cauza căreia nimic nu crește. Ea întunecă totul, ea îi împiedică pe cei ce vor să ducă o viață duhovnicească, ea îi oprește pe cei ce au sporit spiritual. Ea nu le îngăduie celor ce sunt în necunoaștere să învețe Adevărul și-i împiedică pe cei ce sunt în înșelare să se convertească”.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 41

⁸⁵ Acedia (din grecescul **ακαθάρτης**): acest cuvânt frecvent întrebuințat în scrierile ascetice înseamnă, în același timp, neglijență, lene, trândăvie, întunecare, plictiseală, tristețe, descurajare, care poate merge până la dezgust pentru lucrurile duhovnicești

8. La întrebarea dificilă: “de ce oamenii nu devin sfinți?”, Bătrânul Filotei răspunde: “Responsabilitatea ne revine nouă înșine. Întâi proastei noastre dispoziții, apoi neglijenței și lenii noastre, în al treilea rând slabei noastre iubiri față de Dumnezeu sau lipsei ei, în al patrulea rând iubirii noastre fierbinți pentru mamona, atașamentului față de bunurile materiale și înclinației noastre pentru lucruri josnice”.
9. Bătrânul Porfirie îi zicea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Să ne apropiem de Hristos, nu din afară de moarte și de ceea ce vom deveni, și să-I deschidem inima – precum tragem perdelele de la fereastră și soarele intră dintr-o dată – pentru ca El să vină în noi și ca noi să-L iubim cu adevărat. Acesta este cel mai bun mijloc”.
10. Să notăm acest sfat al Bătrânului Ieronim: “Fii în afară diferit de ce ești înăuntru. Ce să-ți spun? Fii un om tainic!”
11. Pentru a sesiza deșertăciunea vieții, Bătrânul Iacob mergea adesea în cimitire. El mărturisea: “Aveam obiceiul să merg la înmormântări și în cimitirul satului, nu pentru că mă încerca melancolia sau că-mi tulbura ceva sufletul, ci mergeam acolo pentru a filozofa la deșertăciunea și efemeritatea vieții, și aducerea aminte de moarte începea să mă cuprindă”.
12. Caracterele oamenilor diferă. Bătrânul Iosif sublinia: “Sufletele suave ascultă ușor, pe când cele dârze se chinuie să se supună. Se deosebesc între ele ca și bumbacul de fier! Bumbacul are nevoie doar de un cuvânt, pe când fierul are nevoie de focul și de cuptorul patimilor pentru a fi prelucrat! Omul cu un caracter puternic trebuie deci să dea dovadă de răbdare în ispite, pentru a se curăți. Dacă n-are răbdare, este ca o lampă fără petrol, care se stinge repede și dispare”.
13. Creștinii trebuie să știe că viața lor are o ținută înaltă. Bătrânul Eusebiu spunea referitor la acest subiect: “Rațiunea și scopul pentru care omul există, este să devină asemănător cu Hristos”. Și va deveni așa “când îl va considera pe Hristos ca modelul absolut, când va trăi și se va comporta conform cuvintelor și poruncilor Sale”.
14. Bătrânul Amfilohie zicea: “Roadele duhovnicești se pot obține numai la nivelul inimii, căci în inimă se pot semăna și planta semințele duhovnicești peste care harul Sfântului Duh vine apoi să aducă ploaia adevăratei rodnicii. Aceste fructe vor fi păstrate în două case de economii, mai întâi în una din cer, apoi în una de pe pământ, pentru oamenii săraci și pentru cei ce au foame de cele duhovnicești”.

15. Bătrânul Porfirie sublinia, referitor la viața creștină autentică: “Mulți zic că viața creștină este dificilă și dezagreabilă. Eu zic că este ușoară și plăcută, numai că ea presupune două condiții: smerenia și dragostea”. Și adăugă: “Noi trebuie să dobândim harul lui Dumnezeu de pe acum. Căci fără har, efortul nostru nu va da rezultate și noi nu vom ajunge în Paradis. Iar Dumnezeu ne dă harul Său dacă suntem smeriți”.
16. Bătrânul Porfirie compara lupta duhovnicească cu efortul de cultivare a grădinii: “Ce este lupta duhovnicească? Iată, sufletul este ca o grădină împărțită în două. Pe o jumătate se plantează măracini și pe cealaltă flori. Avem un rezervor de apă cu două robinete și două rigole: o rigolă dirijează apa spre măracini, iar cealaltă spre flori. Eu pot deschide unul din cele două robinete: nu ud măracinii și ei se ofilesc, ud florile și ele înfloresc”.
17. Lupta contra patimilor cere un mare război lăuntric. Bătrânul Iosif explica: “Faptele bune, milostenia și toate lucrările exterioare nu împuținează mândria inimii. Dar lucrarea interioară, este cea care smerește gândul de înălțare”.
18. Ieronim, Bătrânul din Eghina, dădea vizitatorilor săi următoarele sfaturi pentru lupta lor duhovnicească: “Savurați viața duhovnicească, nimic nu e mai dulce decât ea. Lupta este dură, dar încoronarea este odihnitoare. Iarna este grea, dar Raiul este dulce. Fără luptă este imposibil de dobândit virtuțile”. “Evitați vorbele deșarte! În ce mă privește, sunt preot de peste patruzeci de ani la Eghina și n-am luat masa la nimeni. Când se insistă, accept cel mult o cafea! Îndrăzneala, familiaritatea și libertatea în curtare slăbesc rezistența omului: ispititorul intră atunci încetișor în el și obișnuințele rele se instalează. Așa că este bine să păstrezi distanța”. Bătrânul utiliza uneori exemplul unei plate tinere, pentru a-și întări ucenicii: “Aceasta crește un pic la început, de un deget, apoi rămâne staționară. Cel ce o are crede că-n ciuda îngrijirii sale, aceasta nu va crește și se necăjește. Dar, după puțin, când crede că a terminat de crescut, aceasta crește și se înalță foarte sus”.
19. Bătrânul Eusebiu insista asupra faptului că nu există luptă duhovnicească fără atenție: “Este neapărată trebuință de a avea o mare atenție și o vigilență plină de clarviziune asupra omului nostru dinăuntru și dinafară pentru a deosebi ce nu este în noi de la Dumnezeu și trebuie respins, și ce virtute ne lipsește – pe care Dumnezeu ne poruncește să o avem – și rămâne să o dobândim. Dacă ne examinăm astfel și avem zel, harul divin ne va elibera total de rău și vom dobândi virtuțile”.
20. Bătrânul Amfilohie zicea: “Lupta duhovnicească trebuie să fie pecetluită cu dragostea sinceră și cu smerenia. Căci numai cel ce este îmbrăcat cu acestea nu ține seamă nici de greutatea acestei vieți, nici de ura lui satana, nici de răutatea pe care o manifestă slugile lui”.

21. Descoperirea numeroaselor aspecte ale vieții spirituale pe care o duceau Bătrânii este foarte interesantă. Antim, Bătrânul din Chios, le destăinuia călugărișelor: “Eu n-am umblat la școală, dar m-am silit să câștig câteva lucruri pentru marile lupte ascetice: postul, privegherea, rugăciunea, lacrimile, metaniile, pocăința ziua și noaptea. Cuvintele mele pot părea fariseice, dar pentru întărirea voastră vă destăinui aceste lucruri. Nu vorbesc ca un fariseu, ci ca un tată. Dracii mă ardeau și mă chinuiau. Și eu însumi mă chinuiam puternic: nu mă săturam nici de pâine, nici de apă, nici de somn, etc. ... Numai Dumnezeu știe! N-am îngăduit nici odihnă, nici ușurare a trupului meu. Pe un vechi sac de pânză, în loc de saltea, dormeam puțin, sprijinit de rădăcina unui măslin. Dracii nu mă lăsau să mă odihnesc un minut”.
22. Sfaturile Bătrânului Ioil către fiii săi duhovnicești merită atenție: “Nimeni nu merge în rai fără cruce. Noi trebuie, în același timp, să nu ne târâm crucea, ci să o purtăm. Și pentru a o purta, trebuie să analizăm problemele duhovnicești ce ne preocupă. Să luăm de exemplu o masă. Dacă cineva o prinde de o margine, o va ridica foarte cu greu, printr-un mare efort și pentru câteva momente, chiar dacă are o forță musculară ieșită din comun. Dar dacă o prinde de mijloc, o va ridica fără greutate și o va duce ușor unde vrea”. “Să fiți cu transparență, să fiți sinceri. Pentru voi da să fie da, nu să fie nu! Nu uitați niciodată aceasta: ce aveți în inimă, nu sunteți obligați să aveți și pe buze, dar ce aveți pe buze absolut că trebuie să aveți și în inimă”. “Nu uita că Dumnezeu îți respectă libertatea. Mântuirea este între mâinile tale. Pentru a te mântui, Dumnezeu vrea ca să vrei și tu”.
23. Dragostea trebuie să conducă lupta duhovnicească. Bătrânul Porfirie sfătuia: “Nu trebuie să-ți petreci viața creștină predicând și contestând, ci într-o dragoste adevărată. Când contestăm, ceilalți reacționează. Dacă-i iubim, ei sunt mișcați și-i câștigăm. Când îi iubim pe alții, credem că le dăm ceva, dar de fapt noi câștigăm ceva”.
24. Același bătrân sublinia: “Ceea ce facem să facem, pentru că voim, cu libertate, cu responsabilitate și cu bucurie”.
25. Sfaturile Bătrânului Gheorghe din Drama merită să fie citate. “Să nu fi niciodată doritor de bogății. Trăiește simplu și smerit, fără mândrie. Căci mândria este un păcat grav. Când auzi că este bârfă aproapele tău, chiar dacă ceea ce se spune este adevărat, nu adăuga niciodată la bârfă, ci vorbește-l totdeauna de bine și ai milă de el. Străduiește-te să-i iubești pe săraci, pe bătrâni, pe orfani și pe bolnavi. Caută-i pe săraci și cei pe care alții îi umilesc. Câștigă-ți pâinea cu sudoarea frunții. Nu uita să faci milostenie. Iată drumul

pe care trebuie să mergi. Gândește-te mereu la binele pe care îl vei face. Aceasta-i viața creștinului”.

26. Sporesc în viața duhovnicească cei ce-L iubesc pe Hristos. Bătrânul Ieronim folosea următorul exemplu pentru a sublinia acest adevăr: “Dacă tu ai un pumn de cărbuni și două sau trei kilograme de fasole de fiert, nu vor fierbe nici într-un an! Focul nu-i suficient. Așa și-n viața duhovnicească. Dacă tu ai puțină dragoste pentru Hristos, nu vei face progres. Dragostea noastră trebuie să crească”.
27. Exemplele pe care le întrebuița Bătrânul Ieronim pentru a-și sfătui fiii duhovnicești sunt interesante: “Avem două robinete pe un perete, unul deasupra altuia. Dacă deschidem robinetul de jos, toată apa va curge prin acest robinet și cel de sus nu va avea apă. Așa și în viața duhovnicească. Să închidem robinetul de jos, dragostea față de oameni și de lucrurile din lume, și să deschidem robinetul de sus, adică să ne întărim dragostea noastră față de Dumnezeu”. “Orzul dă putere calului, iar dacă acesta este bun lucrează bine și ascultă de stăpânul său, care se bucură și-i mărește rația. În ce ne privește, dacă ascultăm de Dumnezeu, ducându-ne lupta noastră duhovnicească și dorind binele, Dumnezeu va adăuga în noi harul său și bunătățile duhovnicești. Depinde de noi dacă vom ajunge sătui sau înfomețați de cele duhovnicești”. Bătrânul îi zice unuia ce învăța muzica: “Tu ești bun muzician, dar n-ai găsit dascălul care să te ajute să devii și mai bun. Îți dau un exemplu: un meseriaș tâmplar poate face dintr-un copac din pădure o masă. Dar dacă nu se găsește un meseriaș, copacul va rămâne ceea ce este”.

g). Lectura duhovnicească ca medicament⁸⁶

1. Bătrânul Ieronim insista asupra nevoii de a citi Evanghelia: “O casă închisă stă în întuneric. Dacă tu deschizi fereastra, vei vedea lucrurile importante; dacă deschizi și mai mult, lumina va intra și tu poți distinge cele mai mici lucruri. Și dacă soarele va intra în interior, vei vedea și firicelele de praf ce zboară în aer. Așa este și cu sufletul care primește lumina Evangheliei: vede și păcatele lui cele mai mici”.
2. Bătrânul Porfirie se adresa astfel unuia dintre vizitatori: “Citește mult, ca Dumnezeu să-ți limpezească mintea. Eu, știi, citesc mult, și pentru ca alții să nu mă deranjeze, mă urc într-un copac cu o scară pe care mi-am făcut-o. Apoi, trag scara sus pentru ca alții să nu mă vadă și să nu mă deranjeze. Și acolo, citesc ore întregi”.
3. Același Bătrân adesea întrebuița următoarea imagine: “Te găsești într-o cameră întunecată și dai din mâini pentru a împrăștia întunericul, acesta,

⁸⁶ *Ibidem*, p. 49.

bineînțeles, nu dispare. Dacă deschizi fereastra și lumina intră înăuntru, întunericul dispare. Așa și cu lectura. Sfânta Scriptură, Viețile Sfinților și scrierile Părinților sunt lumina care împrăștie întunericul din suflet”.

4. Câștigul duhovnicesc nu rezultă din simpla lecturare a Evangheliei. Bătrânul Eusebiu zicea referitor la acest subiect: “Omul cunoaște bine aparența lucrurilor și, dacă harul Duhului Sfânt nu-l cercetează, n-are nici un folos. El se aseamănă unei case: câtă vreme este închisă rămâne inutilă. Este nevoie de o cheie pentru a deschide. La fel cu inteligența omenească: dacă nu-i deschisă de har, omul n-are nici un folos de ea. Un profesor universitar îmi zicea că citind operele filozofice, le înțelege, dar citind Evanghelia, înțelege cuvintele dar nu și sensul lor adânc”.
5. Bătrânul Ioil, care scria și citea mult, insista asupra faptului că lectura trebuie însoțită de asceză: “Dacă tu îi citești pe Părinți, vei vedea că ei insistă asupra multor aspecte și au puncte de vedere particulare, uneori diferite. Unul interpretează, de exemplu, un citat din Scriptură într-un fel, altul într-alt fel. Dar dacă există un punct asupra căruia toți Părinții să fie de acord, aceasta este asceza: în această privință există un acord general. Toți scot în evidență postul, privegherea, sărăcia de bunăvoie, mortificarea trupului și lucrarea în general”. Și el adaugă: “Noi ținem seamă de ce au zis sau scris Părinții și nu de felul în care au trăit. În loc de a le studia opera am face mai bine de a le imita viața. Sfinții Părinți se rugau mult, privegheau mult, posteau mult, iubeau sărăcia și simplitatea, urau duhul lumii, combăteau greșelile, respingeau comoditățile vieții, fugeau de demnități, de glorie, de onoruri și iubeau mucenicia. Facem noi acest lucru? Noi avem în mâini cărțile Părinților, dar viața noastră este o negare a vieții lor. Scrierile Părinților sunt viață și nu literatură!”
6. Bătrânul Amfilohie îndemna: “Lăsați sufletul vostru să primească cu simplitate tezaurul pe care ni-l oferă scrierile Părinților neptici⁸⁷ ai Bisericii noastre și siliți-vă să-l păstrați cu umilință. Dacă lectura va fi însoțită de frica de Dumnezeu, veți simți harul divin”.
7. Toți Bătrânii aveau o dragoste aparte pentru Sfântul Isaac Sirul. Bătrânul Ieronim îi îndemna pe fiii săi duhovnicești să citească *Cuvintele ascetice*: “Citiți zilnic o pagină din Sfântul Isaac Sirul. El este o oglindă pentru suflet: veți vedea unde vă găsiți. Sfântul Isaac este un termometru. Eu îl iubesc mult. Îl socot ca Bătrânul meu”. Îi plăcea să-l citească în întregime, chiar când i-a slăbit vederea, căci “cel care citește este ca un secerător, în timp ce cel ce ascultă este asemenea cu cel ce adună doar spicele căzute pe pământ”.

⁸⁷ Părinții care practicau trezvia duhovnicească, privegherea (din grecescul νήφικς)

8. Referitor la lectură, Bătrânul Porfirie explica: “O carte rea îți face rău, dar o carte bună îți face bine. Chiar dacă încă nu ești pregătit s-o pui în practică, dorințele lăuntrice, dorința binelui va dospî încet, și în timp, fără stridență și constrângere, vei pune în practică”. Iar referitor la punctul slab al multora care uită ce au citit, zicea: “Să știți că totul este depozitat în mintea noastră și când Hristos va crede că-i de folos ne va descoperi”. El le cerea oamenilor să citească Evanghelia “care conține o comoară și rezolvă toate problemele. Ea este filosofia veritabilă, filosofia descoperită: Adevărul lui Dumnezeu așa cum a fost formulat dintru început. Nu există alte adevăruri, sau noutăți, chiar dacă lumea a progresat cu știința și chiar dacă oamenii au atins astrele”.
9. În vremea noastră când circulă tot felul de scrieri, trebuie să fi atent la alegerea cărților. Bătrânul Ioil sublinia: “Noi trebuie să alegem bine cărțile pe care le citim, căci timpul este prețios și nu trebuie irosit citind cărți plate și superficiale. O carte care nu merită să fie citită de două sau trei ori, nu trebuie citită nici o singură dată!”

h). Ispitirea spre păcat⁸⁸

1. Bătrânul Daniel din Katounakia Sfântului Munte zicea: “Diavolul nu se bucură nicicând mai mult decât atunci când stă de vorbă cu omul care-și cultivă propria sa mândrie, fie acesta teolog, erudit sau mare ascet. Dimpotrivă, se teme de omul smerit și ascultător”.
2. Diavolul este peste tot. Bătrânul Iosif atrăgea atenția luptătorilor asupra următorului lucru: “Ascuns și întrarmat până-n dinți, vrăjmașul se află în suflet, în timp și-n împrejurimi. Nu lasă să treacă nici un prilej pentru a încerca să-l subjuge pe om și să-l ispitească în credința lui. În funcție de circumstanțe, diavolul atacă și se opune hotărârilor noastre. Ținta lui principală, în același timp, este să-l lovească pe om în credința sa și să-l facă să treacă la trădare și renegare. Dacă a reușit, el taie zelul și râvna. Cu credință se face totul, dar cu credință înglobată în lucruri. Dacă credința este clătinată totul se clatină și linia frontului slăbește”.
3. Bătrânul Epifanie spunea despre vicleniile diavolului: “Cât de viclean este diavolul! El le șoptește tinerilor creștini care au încheiat o căsătorie reușită: cât de bine v-ar fi într-o mănăstire, preocupându-vă cu cele duhovnicești, departe de grijile familiei care vă împrăștie și vă apasă! Iar celor ce au intrat în mănăstire, pentru că doreau fecioria întru Hristos, le șoptește: cât de bine v-ar fi dacă ați fi căsătoriți, dacă casa voastră ar fi o mică biserică, dacă ați trăi fericirea vieții de familie, departe de nevoițele ascetice și de singurătatea care vă copleșește. Dar dacă bărbatul căsătorit s-ar călugări și cel călugărit s-ar însura, le-ar spune tocmai invers. Toate acestea pentru a-i aduce

⁸⁸ Père Dionysos Tatsis, *Paroles des Anciens*, Düsseldorf, 1999, p. 53.

la disperare și a-i scoate de pe calea mântuirii. Căci calea mântuirii este căsătoria binecuvântată sau fecioria în Hristos”.

4. Referitor la atacurile diavolului, Bătrânul Eusebiu zicea: “Satan ne poate foarte ușor face să cădem la dreapta sau la stânga. Căderile de-a dreapta, care se prezintă sub aparența zelului pentru Dumnezeu, sub aparența virtuții și a datoriilor perfect împlinite, sunt mult mai periculoase decât căderile de-a stânga, care se văd limpede că sunt păcate. Noi trebuie să ne păstrăm întotdeauna pacea sufletului. Altă dată, el își sfătuia așa fiii săi duhovnicești: “Dacă tu vezi că felul altora de a gândi diferă de al tău, nu te mira! Noi știm acest lucru din cuvintele Domnului, și anume că cel rău acționează puternic asupra minții oamenilor și le întunecă pentru a nu putea discerne care le este interesul și pentru a nu asculta glasul Domnului”.
5. Bătrânul Porfirie sfătuia să ne opunem ispitelor în felul următor: “Mergeți pe drumul vostru. Diavolul va veni să vă ispitească cu gânduri și vă va trage de mânecă pentru a vă dezorienta. Nu vă întoarceți, nu vă angajați în discuții și-n controverse cu el! Se va lăsa păgubaș și vă va părăsi”.
6. Bătrânul Iosif zicea că întâistătorii puterilor întunericului “nu pot fi înfrânți cu prăjituri și ciocolată, ci cu râuri de lacrimi, prin durerea sufletului, durerea de moarte, printr-o smerenie desăvârșită și o răbdare nesfârșită, prin *Rugăciunea lui Iisus* spusă cu durere”.
7. Pe lângă alte încercări, diavolul încearcă cu duhul întristării sufletul creștinului care duce o viață duhovnicească. Bătrânul Daniel zicea referitor la acest subiect: “Tristețea cucerește sufletul nu prin forță și înlănțuire – cum face de obicei diavolul – ci printr-o pânză imaginară fină care acoperă sufletul în așa fel că toate puterile lui devin reci și insensibile. Tristețea îi ia sufletului zelul și credința, îi ia minții capacitatea de a avea gânduri salvatoare”.
8. E nevoie de atenție pentru a înfrunța ispitele. Bătrânul Amfilohie spunea referitor la acest subiect: “Dacă cineva aruncă cu piatra într-un câine acesta, în loc de a se arunca asupra celui ce a dat cu piatra, se aruncă asupra pietrei pentru a o mișca. Noi facem al fel. Ispititorul trimite o persoană pentru a ne ispiti fie printr-un cuvânt, fie printr-o atitudine și, în loc de a ne arunca asupra celui ce a aruncat piatra, adică asupra ispititorului, noi mușcăm piatra, adică pe fratele nostru pe care l-a folosit vrăjmașul!”
9. Același Bătrân insista: “În ceasul ispitei, noi trebuie să dăm dovadă de răbdare și să ne rugăm. Ispititorul este mare expert: are munți întregi de mijloace! Ispititorul neliniștește, creează stări de apăsare și de lupte exterioare. El cunoaște nenumărate viclenii. El face pe om să se îndoiască.

De aceea noi naufragem adesea. Când trecem prin încercări, harul lui Dumnezeu coboară asupra noastră. Încercați de ispite, constatăm cât de slabi suntem și, smerindu-ne atragem harul lui Dumnezeu. Vânturile ispitelor, în această situație, nu vor afecta, și nu ne vor putea face nimic”.

i). **Experiențe duhovnicești**⁸⁹

1. Cel care-L dorește pe Hristos se dedică rugăciunii neîncetate, care, cum zicea Bătrânul Ieronim “îl reînnoiește pe om, îl îmbucură și-l face în întregime duh. Nu mai simte că are măruntaie, carne și oase. El este duh. Și când dorința lui se înflăcărează și mai mult, nu mai poate vorbi: Îl simte pe Dumnezeu în el și plânge”.
2. Să notăm încă două experiențe duhovnicești ale Bătrânului Ieronim: “Viața duhovnicească cere o mare atenție. Ea este bună și dulce, dar pretinde luptă. Petru a se mântui, omul trebuie să se spele în sângele și lacrimile sale. Sfinții Mucenici s-au spălat în sângele lor; noi să vărsăm măcar câteva lacrimi”. “Nu cunosc nici o biserică care să nu fie frumoasă. Simț același lucru peste tot: intrând într-un mic paradis, unde există doar o icoană, îmi este de ajuns. Dumnezeu este prezent peste tot. să nu gândim că El se află doar în bisericile mari și impresionante!”
3. Bătrânul Filotei zicea: “Citind în tinerețea mea *Viețile Sfinților*, simțeam ca o rază de lumină dumnezeiască pătrunzându-mi în inimă, umplând-o de dulceață, de bucurie și de fericire, și înflăcărând-o de dorință și de dragoste pentru Dumnezeu și pentru cer. Nu mâncam, nu mă plimbam, nu vorbeam cu nimeni, căci mintea mea nu se gândea decât la cer și inima era lipită de Dumnezeu”.
4. Bătrânul Amfilohie zicea: “Viața duhovnicească oferă mari bucurii. Primești aripi, scapi de lume, nu mai ții seamă de nimic. Devii ca un copil și Dumnezeu locuiește în inima ta”.
5. Referitor la singurătate, pe care omul de azi așa de mult o evită, Bătrânul din Patmos zicea: “Singurătatea este o convorbire cu Dumnezeu și cu Îngerii, care se apropie de noi cu dragoste și gingășie. Nu voi schimba niciodată stările aride și sumbre ale Patmosului cu grădinile înflorite ale Athenei. În oraș oamenii n-au simțământul sacralui. Ei privesc florile, casele frumoase, fără ca inima să-I mulțumească lui Dumnezeu, care ne-a copleșit cu atâtea frumuseți. Într-un loc pustiu, dimpotrivă, peisajul urât și păsările care cântă rău te fac să-L simți pe Dumnezeu foarte aproape. Fericitul ce se află aproape de Dumnezeu, chiar dacă trăiește pe o stâncă!”

⁸⁹ *Ibidem*, p. 57

6. Bătrânul Porfirie zicea: “Când Duhul Sfânt ne cercetează, noi Îl înțelegem, n-avem nici o îndoială. Lucrul acesta nu-i ca una din emoțiile noastre obișnuite. Ci este un ceva care vine de sus transformându-ne și făcând din noi oameni noi. Când Hristos vine să locuiască în noi, vom vedea numai binele, vom simți dragoste pentru lumea întreagă. Răul, păcatul și ura vor dispărea singure, nu vor mai avea loc în noi”.
7. Fericirea Raiului poate fi experimentată din această viață dacă se reunesc condițiile necesare. Bătrânul Gavriil, călugăr din Muntele Athos, zicea: “Simplitatea deplină împreună cu frica de Dumnezeu îl conduc pe om la starea fericită în care trăiau Adam și Eva în Rai, înainte de cădere”.
8. Bătrânul Amfilohie îi sfătuia pe fiii săi duhovnicești să-i privească astfel pe ceilalți: “Oricare ar fi slăbiciunile lor, considerați-i pe ceilalți superiori vouă. Nu vă comportați cu duritate, ci întotdeauna să gândiți că orice om are aceeași vocație ca și voi. Prin harul lui Dumnezeu, eu i-am considerat întotdeauna pe ceilalți superiori mie ca pe niște sfinți”.
9. Ceea ce le descoperea Bătrânul Epifanie călugărilor lui, vrând să-i întărească în lupta pentru renunțarea la voia proprie, are un interes aparte: “Ah, părinții mei, dacă ați ști cum mi-am zdrobit eu voia proprie! Eu am iubit două lucruri în viața mea: cititul și scrisul. Dar eu l-am lipsit și mă lipsesc de cele două, cu scopul de a fi ca cel ce a pierdut cea mai mare bucurie pe care a avut-o în lume! Când citesc Sfânta Scriptură și scrierile Părinților, mă ridic de la pământ la cer. În ce privește scrisul, iertați-mă pentru mărturisirea ce v-o fac, sunt ca un om beat. Îi văd pe mulți care vor să scrie un text: șterg, scriu, șterg din nou, scriu din nou... Eu, n-am timp să-mi notez gândurile, văd că ele mă năpădesc ca fulgii de zăpadă! Simt că stiloul meu are aripi. Dar, cu toată capacitatea mea de a scrie și cu dorul de a citi, m-am lipsit și de una și de alta și am rămas să răspund la telefon, care sună fără oprire, pentru a da soluții la o problemă sau alta, sau spovedesc ore întregi, și nu numai intelectuali, ci și oameni simpli și puțin instruiți. Nu doresc să diminuez importanța tainei spovedaniei în comparație cu scrisul. Voia lui Dumnezeu, în același timp, este ca eu să spovedesc, nu ca să citesc și să scriu, lucru ce mă atrage atât de mult!”

j). Spovedania, mijloc de tămăduire⁹⁰

1. Bătrânul Ioil din Kalamata sublinia urmările funeste ale păcatului: “Păcatul întunecă duhul. Omul senzual, invidios, lacom, mândru are mintea atât de întunecată încât poate cunoaște toată înțelepciunea și limbile pământului, ajungând la adânci bătrânețe și dobândind o mare experiență, fără a vedea însă, datorită senzualității, lăcomiei și altor patimi, nici pe părinți, nici pe

⁹⁰ *Ibidem*, p. 61

prieteni, nici pe om, nici pe Dumnezeu, nici trupurile, nici sufletele. Păcatul distruge cel mai mare bun pe care-l avem, voința noastră. Păcatul îi întunecă într-atât voința încât păcătosul chiar dacă are uneori licăriri de cumpătare și-și vede propria sa neșansă, nu mai este în măsură de a obține”.

2. Bătrânul Gavriil spunea că păcatul duce la necredință. Sublinia în special: “Tot omul înclină spre rău și spre păcat. Dacă persistă în păcat sau sporește în rău, se străduiește să-și înăbușe conștiința. Pentru a ajunge aici, începe prin a se îndoii de poruncile lui Dumnezeu și a pune în discuție justețea lor pentru a sfârși în final în necredință și îndepărtare de Biserică și de Taine, și mai ales de Taina Spovedaniei”.
3. Bătrânul Ioil zicea: “Nu există păcat mic sau mare. Mic sau mare, păcatul rămâne meue păcat. Multele noastre păcate mici sunt mai rele decât un păcat mare, pentru că trec neobservate și nu ne îngrijim să ne îndreptăm. Păcatul mare *«înaintea mea este pururea»* (Psalmul 50, 4). Este ca și cu iedera din jurul copacului, i se pare normal să fie așa și protestează când am tăia-o chiar dacă noi nu vrem altceva, atunci când înlăturăm micile ierburi parazite ce cresc pe trunchi, decât ca să nu se usuce copacul!”
4. Sufletul se curățește de mizeria păcatului prin pocăință. Antim, Bătrânul din Chios, le aducea aminte de acest adevăr călugărițelor sale folosindu-se de exemplul următor: “Ce fac cei ce au fața și mâinile murdare? Deschid un robinet și lasă să curgă apă din belșug pentru a se spăla. Să le luăm exemplul: să deschidem, nu unul, ci două robinete: ochii noștri! Și să lăsăm lacrimile de pocăință să curgă din belșug: ele vor spăla toată otrava acestei lumi pline de mândrie, care mânjit și pângărit bietul nostru suflet. Numai lacrimile pocăinței pot curăți sufletul”.
5. Bătrânul Filotei zicea: “Semenul pocăinței adevărate este o profundă cunoștință a păcătoșeniei, frângerea și străpungerea inimii, suspinele, rugăciunea, postul, privegherea și lacrimile. Aceasta este pocăința autentică și adevărată. Această pocăință este de folos, căci ea aduce iertarea păcatelor și împăcarea cu Dumnezeu”.
6. Când omul primește Lumina lui Hristos, este condus la pocăință. Bătrânul Porfirie sublinia: “Tot omul este “zăpăcit” profund de păcatul care este în interiorul sufletului său. Trebuie să lase o crăpătură, pentru ca Lumina și Dragostea lui Hristos să poată intra. Așa va începe “dezăpăcirea”. Întotdeauna inițiativa îi aparține lui Hristos. Omul trebuie să-L primească și, prin efortul său treaz, va putea simți apoi minunile pe care Dumnezeu i le descoperă”. O altă dată, el explica: “Tu nu te poți pocăi cu adevărat și nu poți găsi verticalitatea dragostei lui Dumnezeu: Dumnezeu și tu, Hristos și tu. Dragostea lui Hristos se dăruie și se dă morții întotdeauna pentru alții”.

7. Bătrânul Iacob cerea creștinilor să se apropie fără reținere de taina mărturisirii: “Nu ezitați” Nu vă temeți! Orice ați fi făcut, chiar cel mai mare păcat, duhovnicul, cu epitrahilul său, are, prin demnitatea primită de la Hristos și de la Apostoli, puterea de a vă ierta”.
8. Bătrânul Amfilohie i-a zis unui păcătos ce s-a spovedit: “Uită păcatele tale, fratele meu, că Hristos le-a șters din Cartea Vieții”.
9. Antim, sfântul din insula Chios, dădea acest sfat călugărițelor sale: “Să alergăm la spovedanie, nu cu justificări, vrând să-l convingem pe duhovnic că nu suntem vinovați și că altul ne-a determinat să păcătuim. Ci să alergăm la aceasta cu pocăință, cu frângerea inimii și cu smerenie. Să alergăm la spovedanie de câte ori cădem!”
10. Aceste cuvinte ale Bătrânului Porfirie merită să fie citate: “Spovedania este pentru om un mijloc de a ajunge la Dumnezeu. Este o ofrandă a dragostei lui Dumnezeu pentru om, și nimeni și nimic nu-l poate priva de această dragoste. Melancolicul se învârte în jurul eului său și nu se ocupă decât de el însuși. Dar păcătosul care se pocăiește și se spovedește iese din sine. Credința noastră are acest privilegiu imens: existența duhovnicului, a părintelui duhovnicesc. Dacă tu ți-ai spovedit păcatele duhovnicului tău și ai primit dezlegarea, nu te mai întoarce înapoi! Să facem din când în când o spovedanie generală, căci diversele incidente și răni sufletești provoacă în noi boli trupești. Și să ne spovedim nu numai păcatele, ci și gândurile, gândurile de teamă, de tristețe, de bucurie sau de supărare, prilejuite de diverse evenimente, ca cutremurele de pământ, moartea celor dragi, căsătoriile, îndoielile, etc.”
11. Bătrânul Iacob sfătuia: “Credinciosul nu trebuie să-și descopere altora nici spovedania, nici viața, nici practicile sale duhovnicești. Căci toate acestea se fac în secret și la sfatul părintelui duhovnicesc”.

k). Împărtășania, medicamentul cel mai prețios⁹¹

1. Bătrânul Amfilohie zicea: “Când omul se împărtășește, primește forță, este iluminat, contemplă orizonturi largi, simte bucurie, funcție de dispoziția sa interioară și de înflăcărea sa. Omul simte bucurie și odihnă, altul simte pace, celălalt dorința de a se consacra lui Hristos și o milă inefabilă pentru toți. Personal, atunci când mă aflu foarte obosit, după Sfânta Împărtășanie, mă simt ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat!”

⁹¹ *Ibidem*, p. 65.

2. Această experiență duhovnicească a Bătrânului Iacob are un interes aparte: “Când mi-am început viața preoțească în mănăstire, în afară de ceasuri, era rânduită slujirea zilnică a Sfintei Liturghii. Începeam slujba noaptea și terminam Liturghia înainte de a se face ziua. Împărtășindu-mă în fiecare zi cu Sfintele Taine, simțeam o așa mare putere în mine încât eram ca un leu. Sufletul meu ardea de o asemenea flacără dumnezeiască încât, toată ziua, nu mi era nici foame, nici sete și nu simțeam nici căldura, nici frigul. Neobosit, lucram de dimineața până seara. Chiar și vara, când după masă părinții se odihneau în chiliile lor, căutând un pic de răcoare, eu transportam pământ fertil și îngrășământ în grădinile pe care le cultivam în afara mănăstirii”.

3. Același Bătrân ne descoperea acest fapt impresionat: “Când dădeam Sfânta Împărtășanie credincioșilor, nu le vedeam niciodată fața; în același timp gândul îmi spunea uneori să privesc fața celor ce se apropiau de Sfânta Cuminecătură. Vedeam atunci lucrul următor: unul avea cap de câine, altul semăna cu o maimuță, alții aveau înfățișarea înspăimântătoare a deferitelor animale. Dumnezeuul meu, ziceam eu, aceștia sunt oameni. Cum se face că au chip de animale? Numeroși alții înaintau pentru a se împărtăși cu un chip luminat și voios, care strălucea ca soarele după ce se împărtășeau”. Altă dată, Bătrânul ne-a destăinuit aceasta: “Întro zi am văzut un cheag de sânge pe disc, l-am arătat unui frate, și a dispărut puțin după aceea”.

4. Creștinii încă n-au înțeles că Sfânta Împărtășanie este una dintre tainele obligatorii ale Bisericii. cei mai mulți nu se împărtășesc cum ar trebui. Bătrânul Filotei zicea referitor la acest subiect: “Din necredință și lipsă de evlavie, unii nu se împărtășesc deloc. Alții, din ignoranță, lipsă de credință și neglijență, prin lipsa de dragoste adevărată și curată față de Dumnezeu, se împărtășesc o dată sau de două ori pe an. Și atunci din obișnuință, fără frică de Dumnezeu, fără credință și fără dragoste. Este o situație tristă și vrednică de plâns când preotul, deschizând ușile împărătești, îi pofteste pe credincioși să se împărtășească și nimeni nu se apropie!”

5. Bătrânul Ieronim sublinia: “Cel ce se împărtășește trebuie să simtă înainte frică de Dumnezeu, evlavie și căință. Iar, după împărtășire, trebuie să simtă pace, bucurie și dorința de a nu vorbi cu nimeni”.

1). Credința, motor al tuturor faptelor bune⁹²

1. Bătrânul Iosif sublinia că virtuțile se dobândesc prin strădania omului și cu ajutorul harului lui Dumnezeu. El folosea acest exemplu: “Tânărul ară pământul, îl grapă, seamănă și așteaptă mila lui Dumnezeu. Și, dacă Dumnezeu nu trimite ploaie și vânturi bune la momentul potrivit, pierde rodul muncii sale. Același lucru și cu noi: dacă Dumnezeu nu trimite apele

⁹² *Ibidem*, p. 68

curăţitoare ale harului Său, noi vom rămânea fără roade şi lucrările noastre vor deveni hrană pentru draci. Căci patimile le vor sufoca şi nu vom culege nimic. Să nu uităm că virtuţile cultivate rău devin patimi”.

2. Filotei, Bătrânul din Paros, zicea: “Adevărata fericire nu constă din demnităţi nici din odihna trupului. Adevărata fericire este virtutea. Cei ce luptă pentru a dobândi virtuţile şi pun în practică poruncile lui Dumnezeu sunt cu adevărat fericiţi”.
3. Ce este credinţa? Bătrânul Ioil zicea că ea “este o experienţă sigură, căci Dumnezeu nu este doar o fiinţă, ci El este Fiinţa. Dumnezeu este existenţa mai sigură ca unitatea în matematică! Noi nu trebuie să visăm sau să vorbim în aer, noi trebuie să gândim şi să uzăm de raţiunea noastră! Să zburăm, dar în acelaşi timp, să avem şi picioarele pe pământ! Căci dacă noi zburăm fără a ne păzi picioarele pe pământ, vântul ne va purta, pe noi şi raţiunile noastre!”
4. Credinţa aboleşte raţiunea, care ne face să ne îndoim de toate, şi ne dăruieşte cunoştinţa duhovnicească. Raţiunea, după Bătrânul Iosif, nu este opusă credinţei, dar cu aripile sale scrutează şi fură profunzimile tainelor. Acest mare isihast îi scria unuia din fiii duhovniceşti: “Cercetează dacă tu ai în tine această credinţă sau te domină raţiunea. Dacă tu te vei lăsa cu totul în voia lui Dumnezeu, iată, că ai înţeles ce este credinţa şi, cu siguranţă, Dumnezeu va veni în ajutorul tău. Atunci, chiar dacă eşti încercat de mii de ori şi satana te ispiteşte pentru a-ţi slăbi credinţa, preferă mai bine de mii de ori moartea şi nu ascultă raţiunea! Uşa tainelor se va deschide pentru tine şi te vei minuna constatând că înainte erai legat cu lanţurile raţiunii şi că acum zbori cu aripi dumnezeieşti pe deasupra pământului şi că respiri un alt aer, un aer de libertate, de care alţii sunt lipsiţi. Şi invers, dacă tu constaţi că raţiunea te domină şi că la cel mai mic necaz te tulburi şi cazi în deznădejde, să şti că încă n-ai credinţa şi nădejdea în Dumnezeu”.
5. Pentru a-şi întări duhovniceşte călugăriţele sale şi a le stimula zelul pentru dobândirea umilinţei, Bătrânul Anthim zicea: “Pentru că n-avem dragostea de Dumnezeu pentru a împlini virtuţile, să avem cel puţin smerenie! Puţinul pe care îl vom împlini va fi astfel socotit egal cu marile lucrări şi lupte ascetice a vechilor călugări. Unii dintre ei n-au şovăit să-şi verse sângele, alţii au fost aruncaţi în mare, alţii au practicat ani îndelungaţi o nevointă aspră în pustie, alţii au fost tăiaţi în bucăţi de către călăi. În ce ne priveşte, să înlocuim toate aceste chinuri prin smerenie! Doresc să vă dau câteva sfaturi în acest sens. Vine o persoană şi-ţi spune câteva lucruri. Cuvintele ei îţi pătrund ca o sabie în măruntaie. Nu răspunde, ci proşterne-te la pământ pentru a părăsi lupta! Un altul te insultă, îţi spune cuvinte care-ţi ard sufletul, atingând zelul tău, străpungându-ţi inima. Păstrează-ţi liniştea şi proşterne-ţi faţa la pământ, ca sabia aceasta să treacă pe deasupra ta. Pentru umilinţa ta, Dumnezeu te va

răsplăti așa cum l-a răsplătit pe cel ce a purtat marile lupte ale nevoiței ascetice sau a suferit martiriul”.

6. La întrebarea: “De ce nu acceptă să fie episcop?”, Bătrânul Eusebiu răspundea: “A fi episcop nu-i greu și, dacă aș fi dorit, aș fi putut deveni! Dar a deveni om a lui Dumnezeu, este dificil!”
7. Bătrânul Filotei zicea: “Credința îl duce pe om la frică. Ce frică? Frica de păcat! Omul se teme să nu-l supere pe Dumnezeu. Cel ce se teme se smerește. Și smeritul are pe Duhul Sfânt în el”.
8. Bătrânul Amfilohie spunea, referitor la omul mândru: “Omul mândru nu atrage pe nimeni. Și dacă atrage pe cineva, acela se va îndepărta repede! Legătura duhovnicească este indisolubilă numai când există suflet de copil, nevinovăție și sfințenie”.
9. Extras din testamentul duhovnicesc al Bătrânului Porfirie: “Îi implor pe toți ce m-au cunoscut să se roage pentru mine căci și eu smeritul m-am rugat pentru voi. Dar, acum când eu plec la cer, am sentimentul că Dumnezeu îmi va zice: «ce vrei să faci aici?». Și eu n-am decât un lucru să-I răspund: «Doamne, eu nu sunt vrednic să fiu aici, dar dragostea Ta să facă ce vrea cu mine!» Așa că eu nu știu ce voi deveni. Doresc, însă, ca dragostea lui Dumnezeu să lucreze”.
10. Următoarele cuvinte ale Bătrânului Porfirie asupra umilinței merită să fie citate: “Ascultarea duce la smerenie, smerenia la discernământ, discernământul la intuiție și intuiția la clarviziune să fim smeriți, dar să nu discutăm asupra smereniei. Discuțiile asupra smereniei sunt o capcană a diavolului, și duc la deznădejde și la inerție duhovnicească, pe când adevărata smerenie duce la nădejde și la împlinirea pruncilor lui Hristos. pentru ca un om să se schimbe, trebuie ca harul lui Dumnezeu să vină asupra lui și pentru ca harul să vină, trebuie să te smerești. Creștinii trebuie să evite religiozitatea bolnăvicioasă, atât aerul de superioritate pentru virtuțile sale cât și complexul de inferioritate din cauza păcatelor sale. Una este complexul de inferioritate și alta smerenia, una este melancolia și alta pocăința!”
11. Bătrânul Ioil zicea adesea despre sine: “Eu mă asemăn cu un arici. Când îl observi, calci pe un spin și sângezezi”. Alteori, argumentând viața călugărească, explica: “Fără umilință, omul nu poate vedea fața lui Dumnezeu. Pentru trup, smerenia stă în ajunare, priveghere, în a duce o viață aspră și austeră, în a practica în general, asceza. Smerenia, pentru suflet, constă în a trăi retras. Asceza și viața retrasă, iată două mijloace care păstrează atât trupul cât și sufletul în smerenie. Acestea două îl fac pe călugăr: el își smerește trupul prin asceză și sufletul prin viață retrasă”.

12. Același Bătrân face deosebire între demnitatea omului și demnitățile din lume: “În lume sunt oameni care posedă anume demnități și alții care nu posedă. Primii, orice s-ar întâmpla și oriunde ar fi, sunt respectați și iubiți. Dacă vor sau nu, demnitatea respectivă în mod natural îi plasează în prim plan, în avanscenă. Pe de altă parte, cei ce n-au demnități, curg ca o contragreutate în apele societății și se cufundă. Neavând demnități, care să-i situeze în prim plan, le caută cu îndârjire. Demnitățile lumii sunt pentru ei ca un dop de plută: cu cât este mai mare, cu atât mai mult speră să readucă contragreutatea la suprafață, care prin ea însăși nu poate decât să rămână la fund! Acesta este motivul pentru care mulți se zbat pentru dobândirea demnității lumești. Una este demnitatea și altceva demnitățile lumești!”
13. Bătrânii aveau o părere proastă despre ei înșiși. Bătrânul Ieronim zicea în felul său caracteristic: “Aș vrea să fiu un vierme al pământului pe care toți îl strivesc. Aș vrea ca nimeni să nu-mi dea atenție și ca nimeni să nu mă iubească. Eu vreau să-L iubesc doar pe Dumnezeu, eu vreau să-L văd doar pe Dumnezeu!”
14. Bătrânul Epifanie repeta adresa: “Am făcut un acord cu Dumnezeu. Eu să-mi golesc buzunarele și El să mi le umple. Dumnezeu n-a trădat niciodată acordul, dar eu da! Și Dumnezeu nu S-a plâns!”
15. Bătrânul Iacob proceda la fel și zicea: “Sume considerabile de bani au trecut prin mâinile mele, dar toate au destinația lor: suferinzii, săracii, cei ce au nevoie. În fiecare lună eu dau cele necesare, hrană și bani, la familiile care au nevoie. Îi dau un ban lui Dumnezeu și El îmi restituie zece!”
16. Bătrânul Gheorghe vorbea adesea de milostenie: “Dacă te rogi fără a face milostenie, rugăciunea ta este o lucrare moartă. Mâna ta să fie mereu deschisă pentru a da! Faceți milostenie cu văduvele și orfanii. Milostenia și rugăciunea au aceeași valoare”.
17. Când se preocupă să facă milostenie, o seamă de creștini aleg persoanele. Bătrânul Ieronim dă sfatul tocmai invers: “Când faci milostenie, nu căuta dacă persoana respectivă este vrednică sau nu. Dă ce poți, fără a face deosebire între oameni! Milostenia spală sumedenie de păcate”. Și adăuga: “Dacă-ți oferă cineva ceva primește, ca să nu oprești harul lui Dumnezeu să se coboare peste cele ce dă, iar tu, în felul acesta vei arăta că ești smerit. Dacă n-ai deja ceea ce ai primit, păstrează. Dacă ai deja, dă-le celui ce n-are”

* * * * *

Aceste mijloace de însănătoșire duhovnicească le-am selectat de la mai mulți Părinți, contemporani nouă, de origine greacă. Dacă va îngădui Dumnezeu, într-un viitor vom alege și apoftegme de la Părinții duhovnicești din România. Din nefericire, aceștia n-au avut niște ucenici atât de sistematici și de râvnitori, ca cei din Grecia, care să le cuprindă în scris și să le sistematizeze apoftegmele; cu excepția, poate, a Părinților pomeniți de Ioanichie Bălan⁹³. Nădăjduim ca acest lucru să se întâmple în viitor.

I z v o a r e

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediția Sfântului Sinod, București, 1982;
2. *Patericul*, Ed. Episcopiei, Alba Iulia, 1990;
3. Sf. Ioan Damaschim, *Dogmatica*, Ed. Scripta, București, 1993;
4. Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1991;
5. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 1, Sibiu, 1947;
6. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 2, Sibiu, 1947;
7. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 3, Sibiu, 1948;
8. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 4, Sibiu, 1948;
9. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 5, București, 1976;
10. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 6, București, 1977;
11. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 7, București, 1977;
12. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 8, București, 1979;
13. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 9, București, 1980;
14. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 10, București, 1981;
15. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 11, București, 1990;
16. *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. 12, București, 1991;
17. *Triod*, Ed. Institutului Biblic, București, 1986;
18. *Pravila bisericească*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1999;
19. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântări la Praznicele Împărătești*, Ed. Izvoarele Ortodoxiei, București, 1942;

Bibliografie selectivă

1. Alexandru Ioan, *Iubirea de Patrie*, Editura Eminescu, București, 1985; Andreicuț Andrei, *Dragoste, libertate și sex responsabil*, ed. *Reîntregirea*, Alba Iulia, 2003;
2. Andreicuț Andrei, *Spovedanie și comuniune*, ed. Episcopiei, Alba Iulia, 1998;
3. Bărbănuș A., *Consiliere educațională*, ed. Ardealul, Cluj-Napoca, 2001;
4. Bălan Ioanichie, *Patericul românesc*, Ed. Episcopiei, Galați, 1990;
5. Bernea, Ernest, *Îndemn la simplitate*, editura Anastasia, București, 1995;

⁹³ *Pateric Românesc*, Ed. Episcopiei, Galați, 1990.

6. *Biserica în era globalizării* (Referatele Simpozionului Internațional omonim), Ed. *Reîntregirea*, Alba Iulia, 2003;
7. Breck, John, *Darul sacru al vieții*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2001
8. Bühne Wolfgang, *Dacă Dumnezeu ar exista cu adevărat*, Ed. Agape, București, 1995;
9. Bulgakoff Sergiu, *Ortodoxia*, Sibiu, 1993;
10. Coblenz Jophn, *Viața familiei creștine*, Ed. T.G.S. International,
11. Charles R. Swindoll, *Familia puternică*, Satu Mare, 1997;
12. Crainic Nichifor, *Nostalgia Paradisului*, Ed. *Cugetarea*, București, ;
13. Creangă Ion, *Povești, Amintiri, Povestiri*, ed. Eminescu, București, 1980;
14. Eliade Mircea, *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1991;
15. Diaconescu Mircea, *Tabagismul*, București, 1981;
16. Dostoievcki, *Opere, vol. 9, Frații Karamazov*, ed. Univers, București, 1972;
17. Dunăreanu Ion, *Moartea albă*, Ed. Academprint, 2000;
18. Evdokimov Paul, *Taina Iubirii*, Anastasia, București, 1994;
19. *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, Congres internațional, București, 25-27 septembrie 2001;
20. Felea, V. Ilarion, *Religia iubirii*, Ed. Episcopiei, Arad, 1946;
21. Floca, Ioan, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, ed. Mitropoliei, Sibiu, 1991;
22. Gilles Ferred, *Adolescenții și toxicomania*, www.dol.ro
23. Habras Georges, *Iubire și senzualitate*, ed. Anastasia, București, 1994;
24. Klein Hans, *Dependența de alcool. Consilierea familiei*, ed. Hora, Sibiu, 1999;
25. Larchet Jean-Claude, *Thérapeutique des maladies spirituelle*, Les Editions l'Ancre, Paris, 1991;
26. Arhimandritul Paisie, *Cuvinte duhovnicești*, ed. Evanghelismos, București, 2003;
27. Marden Swett Orison, *Minunile gândului*, ed. *Reîntregirea*, Alba Iulia, 2001;
28. Mehedinți, Simion, *Creștinismul românesc*, Fundația Anastasia, București, 1995;
29. Moldovan Ilie, *Adolescența, preludiu la poemul iubirii curate*, Cluj-Napoca, 2001;
30. Noica Rafail, *Celălalt Noica*, ed. Anastasia, București, 2002;
31. Preda Vasile, *Delicvența juvenilă*, Ed. *Presa Universitară Clujeană*, Cluj-Napoca, 1998;
32. Suciu, Ioan, *Eroism*, ed. *Reîntregirea*, Alba Iulia, 2002;
33. Suciu Ioan, *Mama*, Ed. Diocezană, Oradea, 1945; Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei*, Ed. Deisis, Alba Iulia, 1994;
34. Schneider Ralf, *Alcoolul și medicamentele: droguri?* Editura Hora, Sibiu, 1999;

35. Stăniloae, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă 3*, Ed. Institutului Biblic, București, 1980;
36. Tatsis Dionysos, *Paroles des Anciens*, Düsseldorf, 1999;
37. Țuța Petre, *Între Dumnezeu și neamul meu*, ed. Anastasia, București, 1992;
38. Vlachos Hierotheos, *Psihoterapia Ortodoxă*, ed. „Învierea”, Timișoara, 1998;
39. Zion William Basil, *Eros și transfigurare*, Ed. *Reîntregirea*, Alba Iulia, 2001.